

Numizmatički časopis

dinar

REPRINT

Br. 1

Juni 1996.

Izdanje Srpskog numizmatičkog društva u Beogradu

Antika • Srednji vek • Moderna • Medalje • Odlikovanja

U popularnoj radio emisiji "KOD DVA BELA GOLUBA", na I programu Radio Beograda, emitovana je u više navrata priča o srpskom dinaru, čiji je autor bio R. Mandić. Tu "priču", sa neznačajnim skraćenjem, ovde prenosimo. Romantičnu starogradsku muziku, koja je emitovana između pojedinih pasusa ovog teksta, nažalost ne možemo reprodukovati. Ovaj članak je, istovremeno, naša uvodna tema kojom takođe objašnjavamo i zašto smo izabrali ime "dinar" za ovaj naš časopis.

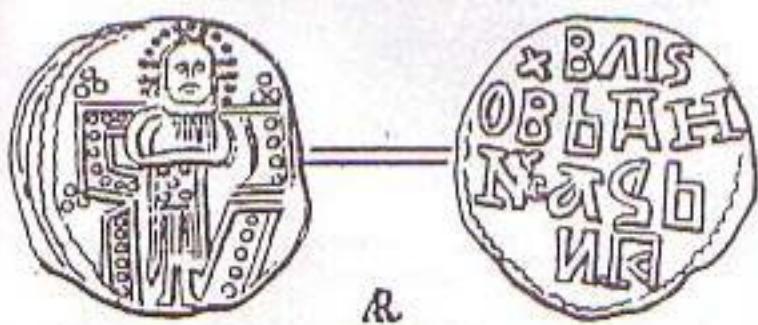
DINAR

Kada je u Skoplju, 16. aprila 1346. godine, kralj Stefan Dušan krunisan za cara, za tu je priliku iskovan atraktivni srebrni srpski dinar, takozvani *krunidbeni dinar* cara Dušana. Na njemu je mladi car prikazan u stojećem položaju, obučen u svečanu carsku odoru i sa zlatnim žezlom u rukama, dok mu dva andela na glavu stavljuju krunu. Natpis na tom novčiću je kratak, piše samo "STEFAN CAR", starinskom cirilicom.

Ovaj novčić, premda jedan od najpoznatijih, svakako nije prva srpska moneta po imenu *DINAR*. Prvo kovanje srpskog novca započelo je za vreme vladavine kralja Stefana Radoslava (vladao od 1228. do 1233. godine). Naziv tog prvog srpskog novca bio je, baš kao i danas - *dinar srpski* ili, na latinskom, *grosus de Rascia*, raški groš. A prvo pominjanje imena *DINAR*, kao domaće srpske valute, pojavljuje se 1321. godine, u listini kralja Uroša II Milutina. Premda se u srednjem veku na samom novcu po pravilu nije označavao njegov naziv, u srednjovekovnoj Srbiji ipak je postojao jedan izuzetak od tog pravila. To je dinar koji je iskovan u titularni gospodin Vuk Branković, sin ohridskog velikaša, sebastokratora Branka Mladenovića. Na tom je novčiću, lepo i jasno, ispisano starom srpskom cirilicom - "VLKOV DINAR".

asa, ime denariusa nije promenjeno. Srebri denarij kovao se u antičkoj Rimskoj imperiji oko pet stotina godina.

Originalni naziv *denarius* dobio je na Istoku grčki oblik *DENARION*, a koji se po novogrčkom izgovarao *DINARION*. Ovaj grčko-vizantijski naziv preuzele su Arapi u 7. veku, skratili ga i po njemu nazvali svoj zlatni novac koji je bio prvi svetski novac po imenu *DINAR*. Taj dinar iskovan je kalif Damaska Abdul-Malik 696. godine, a po uzoru na vizantijske zlatnike. Arapski zlatni dinar brzo se proširio kroz srednjovekovnu Evropu, sve do Baltičkog mora, jer su Arapi, koji su zavladali Bliskim Istokom, severnom Afrikom i Španjom, obavljali značajan deo trgovine u tadašnjem svetu, a naročito u 8., 9. i 10. veku.

+ ВЛК/ОВЪДН/НАРЬ

Dinar, kao termin koji označava domaći srpski novac, pominje se takođe u Dušanovom zakoniku.

Srbija je, dakle, od same pojave sopstvenog novca, imala monetu koja se uvek i isključivo zvala - *DINAR*.

A zašto baš *dinari* šta znači taj naziv? Naziv potiče iz antičkih vremena, od imena najčuvenije rimske monete koja se zvala *DENARIUS*. Naziv *denarius*, na latinskom, značio je *desetica* ili *desetka*, zato što je jedan srebrni rimski denarius u početku vredeo 10 bakrenih asa. I kasnije, kada je vrednost porasla na 16

САНДЖАК СУФИЈАН/ТРАДИЦИЈА

Car Dušan i njegov krunidbeni dinar, prema zamisli umetnika iz 19. veka

Kada je u srednjem veku došlo do formiranja nezavisnih država Evrope, svaka je država svoju političku nezavisnost isticala i svojom monetarnom nezavisnošću, kovanjem svog sopstvenog novca. Evropske kraljevine u početku uglavnom su samo srebrni novac, što je bio slučaj i sa Srbijom, a kao jedinstvena zlatna moneta Evrope koristio se dugo vremena carski novac, vizantijski *solidus*. Naziv ovog zlatnika potiče od reči *vojnik* ili "soldat", jer je uglavnom bio kovan za plaćanje vojske.

U srednjovekovnoj Srbiji, sopstveni novac, srpski srednjovekovni dinar, kovali su svi vladari od Radoslava, najstarijeg sina Stefana Prvovenčanog, pa do despota Lazara Đurđevića u 15. veku. Novac nisu kovali samo srpski kraljevi, carevi i despoti, nego i drugi srpski srednjovekovni feudalci, pa i gradovi - Prizren, Skoplje, Smederevo itd.

Natpsi na srpskom novcu bili su ili cirilicom tj. srpski, ili latinicom - latinski. Po jednoj teoriji je, navodno, novac sa ciriličnim natpisima bio namenjen za unutrašnju, a onaj sa latinskim natpisima, za spoljnu trgovinu.

Srpski matapani

Prije cara Dušana, srpski novac uglavnom je kovan po venecijanskim uzorima i ti prvi srpski dinari poznati su po imenu *matapani*. Na jednoj strani srpskih dinara - matapana prikazan je Hrist na prestolu, a na drugoj strani je srpski kralj koji prima zastavu od Sv. Stefana, uz natpis "STEFANVS REX - S. STEFAN" tj. Kralj Stefan i Sveti Stefan. A svi srpski srednjovekovni vladari iz dinastije Nemanjića nosili su ime *Stefan*. Ovo ime nose i neki bosanski srednjovekovni vladari jer su rodbinski bili vezani sa dinastijom Nemanjića. Na bosanskom srednjovekovnom novcu, koji se takođe zvao *dinar*, natpsi su, kao i na srpskom novcu, bili ili na narodnom jeziku, ili na latinskom.

Pored Srbije i Bosne, novac po imenu *dinar* kovao se u Dubrovniku. Dubrovački novac kovao se oko 500 godina, od 1294. pa do ukidanja Dubrovačke republike 1808. godine.

Nestankom srpske nezavisnosti, nestao je i srpski dinar, sopstveni novac srpskog naroda. U Srbiji je uveden azijatski novac, turski. Novac kojim su naši preci za vreme turske vladavine od "krčmarica mladih rujno vino kupovali" bio je turski, a bio je isписан nerazgovetnom arapskom kaligrafijom.

Osnovna jedinica bila je tada *PARA* čija je vrednost iznosila 3 srebrne akće ili *aspre*. Kasnije najznačajnija moneta postaje *pjaster* ili *kuruš*, koji je u našem narodu poznat kao *groš*, čija je vrednost iznosila 40 para. Ovaj novčani sistem zadržao se i za vreme knjaza Miloša Obrenovića. Monetarni sistem u Srbiji knjaza Miloša bio je veoma komplikovan. Zato što je u opticaju bilo preko 40 vrsta novca kovanog u raznim zemljama, od turskog i ruskog novca, pa do španskog i holandskog. Kurs, tzv. tečenje, za ove mnogobrojne vrste novca, određivan je dva puta godišnje - u maju, na Đurđevdan, i u novembru, na Mitrovdan. A zvanična obračunska moneta, u to vreme, bila je *GROŠ*, s tim što su tada postojale dve vrste groša, čaršijski groš i poreski groš. Jedan poreski groš vredio je 2 čaršijska groša i 8 para čaršijskih. Čaršijski groš, kao i groš turski, vredio je 40 čaršijskih para, a jedan talir 22 čaršijska groša. Porez, koji se plaćao državi i vladaru, obračunavao se u poreskim grošima, po kursu duplo većem od onog koji je u čaršiji važio prilikom kupovine robe. Ukratko - bilo je to vrlo komplikovano tečenje.

Poreske pare knjaza Mihaila

Iz ovog vremena srpske monetarne istorije, moderno srpsko novčarstvo preuzeta je samo *PARA*, kao 100-ti deo srpskog dinara, koji će se uskoro pojaviti u Knjaževini Srbiji. Danas malo ko zna šta u stvari znači sama reč *para*. Naziv ovog našeg monetarnog termina potiče od arapske reči *BARA* što znači - *srebro*. Prvu monetu po imenu *para*, dakle srebro, iskovali su Turci 1623. godine. S obzirom da je taj novac kasnije postao veoma srušan (najmanja težina iznosila mu je svega

0,15 grama), po tom veoma tankom a sjajnom srebnom novcu, u Bosni naziv *para i parica*, takođe označava ljske, odnosno krijušti na ribi. Ali naziv *para* u našem jeziku, koristi se i kao sinonim za novac. Po tome je "parajlja" onaj koji je bogat.

Kada je Srbija dobila punu samostalnost polovinom 19. veka, njen mladi vladar, knjaz Mihailo Obrenović III, započinje kovanje sopstvenog novca. U Beću je, po knjaževu porudžbini, iskovan 1868. godine, prvi srpski moderni novac, apoeni od 1, 5 i 10 poreskih para. Knjaz je ubijen u Topčideru 29. maja 1868. godine a njegov novac isporučen je iz bečke kovnice tek nakon njegove smrti. Srpski novac sa likom knjaza Mihaila pušten je u promet 20. februara 1869. godine, a koristio se više od 30 godina, do 30. aprila 1898.

Ubrzo dolazi do modernizacije srpskog monetarnog sistema. Kao osnovna novčana jedinica u Srbiji, nakon punih pet vekova, ponovo je uveden *DINAR*. Taj prvi moderni srpski dinar iskovan je 1875. godine, za vreme vladavine Milana Obrenovića. Sastojao se, kao i današnji dinar, od 100 para. Druge sličnosti, nažalost, sa ovim našim sadašnjim dinarom taj novac nije imao. Zato što je to bila stabilna, konvertibilna i svetski priznata moneta. Taj dinar Knjaževine i Kraljevine Srbije kovao se od finog srebra, a dinarske srpske novčanice imale su pokriće u srebru i zlatu. Ovaj srpski dinar imao je istu vrednost kao švajcarski i tadašnji francuski franak i kao druge monete ondašnje Evrope, koje su kovane po jedinstvenim pravilima tzv. Latinske novčane konvencije.

Vrednost jednog *Milandora* (Milan d'or), tj. srpskog zlatnika od 20 dinara bila je ista kao vrednost francuskog *Napoleona* od 20 franaka. Taj i takav srpski novac bio je jedna od najstabilnijih moneta na svetu, i zato rado prihvatan, od carske Rusije pa do država na oba američka kontinenta.

Milandor, srpski zlatnik
od 20 dinara 1882.

Nakon decembarskog ujedinjenja 1918. godine, u novonastaloj Kraljevini SHS, kasnije Kraljevini Jugoslaviji, zadržan je dinar kao osnovna novčana jedinica. Ali sjaj dinara, već tada, počinje da bledi. Moneta novoformirane države samo po imenu je ista. Stabilnost dinara odgovara stabilnosti, ili bolje rečeno nestabilnosti, toga vremena. Dolazi do inflacije koje u prethodnoj državi gotovo uopšte nije bilo. Dinar se više ne kuje od srebra, već od nikla, a novčanice se štampanju u sve većim nominalama. To obezvređenje dinara, ipak, bilo je mnogo blaže nego što će se to dogoditi u vremenima koja će uslediti.

Raspadom prve Jugoslavije, u Srbiji, jedino u Srbiji od svih krajeva rasturene države, od 1941. do 1945. godine, zadržava se dinar kao osnovna novčana

jedinica. Taj, takozvani *Nedićev dinar* bio je skromnog kvaliteta i skromne vrednosti ali - rat je preživeo. Kada je 1945. godine formirana druga Jugoslavija, jedna od retkih stvari koja nije izmenjena bio je nacionalni monetarni sistem. Iz Kraljevine, dinar se "preselio" u Republiku Jugoslaviju. Kada se i ta država raspala, dinar se održao, premda ne u svim delovima prethodne države. Dinar je danas osnovna novčana jedinica u SR Jugoslaviji (Srbija i Crna Gora), a takođe u Bosni i Hercegovini, kod svih "entiteta."

Naš dinarion, srpski dinar, koji je rođen u 13. veku u Srbiji Nemanjića, i ponovo vaspostavljen u oslobođenoj Srbiji u 19. veku, održao se kao naša osnovna nacionalna moneta. Dinar je naša tradicija. I neka tako uvek budeti!

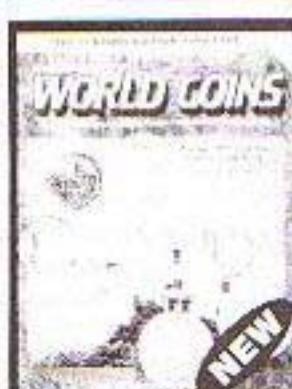
Balkan Numismatic Heritage ORDERS AND MEDALS ODLIKOVANJA I MEDALJE

Mirko Plavšić

Numismatist

Tel/Fax: +381-11-516-253

NOVO!
Katalog svetskog novca
1601-1700

**STANDARD CATALOG
OF WORLD COINS,
1601-1700**

Trace current values for all
world coins minted between
1601-1700 in up-to-four grades
of preservation. Buy or sell
with inside info on mintages,
types, rarity, value.

SC • 800p • 15,000 photos •
C401 \$65.00

Krause Publications Book Dept. P6HN
700 East State St., Iola, WI 54930-0001

PROPAGANDNI KARAKTER RIMSKOG NOVCA

U STAROM VEKU NIJE BILO NI NOVINA, NI RADIA, NI TELEVIZIJE, PA IPAK, VESTI SU STIZALE I U NAJUDALJENIJE DELOVE DRŽAVE ZAHVALJUJUĆI GLASINAMA I - NOVCU!

Novac, pored svoje osnovne namene, kako se pokazalo, može da bude i vrlo uspešno sredstvo propagande: ldući iz ruke u ruku obilgravao je čitavo carstvo. Ovu njegovu osobinu najpre su uočili oni koji su ga i kovali. Zato je i prva stvar koju bi svako carsko veličanstvo učinilo dočepavši se vlasti bila da smesta pozove najbolje majstore, okrene im svoj profil i naredi da ga što realističnije prenesu na kalupe za novac. U Rimu ova moda je nastupila 44. godine pre naše ere, kada je Senat ukinuo zakon koji je zabranjavao kovanje likova živih ljudi na novcu. Da kojim slučajem nije bio ubijen, Julije Cezar bi bio prvi koji je mogao da iskoristi ovo pravo. Doduše, rimski narod nije bio zaboravan pa se njegov lik ipak pojavio na novcu. Zanimljivo je i da su njegove ubice, Brut i Kasije, ovekovečili svoje likove na sopstvenom novcu.

Od kovača do cara

Kako u Rimskom carstvu prevrati nisu bili baš neka retkost, dogadalo se da provincijske kovnice kuju novac novog vladara ali sa likom prošlog, jer graveri nisu znali kako ovaj drugi izgleda. Ali, ako je prevrat bio dobro organizovan, novac novog vladara se pojavljivao istovremeno s njegovim stupanjem na presto. Zabeleženi su slučajevi i kada su samozvani pretendentni na presto, očekujući da sednu na njega, kovali svoj novac kao da su već krunisane glave. To je učinio i Marko Aurelije Marije koji se od kovača uzdigao do cara. On je 268. godine uspeo da prigrabi ali ne i da zadrži vlast: vladao je nepuna tri dana a ubijen je mačem koji je izradio svojom rukom. Mada takoreči nije ni stigao da sedne na presto, novac sa njegovim likom već je uveliko bio u opticaju. Očigledno, Marko Aurelije je pedantno isplanirao svoj život, ali ne i smrt.

Sudeći po novcu koji su kovali, rimski imperatori su bili dobri očevi i supruzi: osim sebe samih, oni su milostivo predstavljali narodu i svoje supruge, kćeri i sinove.

Ljubimci bogova

U vreme kada se otpočelo sa kovanjem novca sa likom imperatora, vladao je običaj da se upisuje njegovo puno ime i prezime, recimo Marko Julije. Međutim, pored imena (latinski *praenomen*) i prezimena (*nomen gentilicium*) neki vladari su imali i nadimke (*cognomen*) kao što je, primera radi, Magnus (Veliki). Ali, ni to nije bilo sve. Videniji Rimljani, pa razume se i imperatori, imali su i četvrti ime - *agnomen* - koje je bilo počasno i ukazivalo na neki njihov uspeh. Tako bi onaj, već pomenuti Marko Julije, da je pokazao sposobnosti dobrog vladara i da je uz put osvojio Britaniju, mogao uz svoje ime da doda i Magnus Britannicus. Koliko je to bilo dobro, toliko je i loše jer na novčiću nije moglo sve da stane. I šta su siroti carevi mogli nego da gomilajući titule, skraćuju njihove nazive kako bi narod sa svima bio potanko upoznat. Otuda na novčićima on DN (dominus noster - naš gospodar), PP (pater patriae - otac otadžbine), AUG (augustus - uzvišeni), PM (pontifex maximus - vrhovni sveštenik), COS (consul - konzul), TR POT (tribunitae potestas - tribunska moć), IMP (imperator). I poslednjem pridružuju, bilo je i to da je njegovu utičnjaku, god

Rimski novac

podar otac otadžbine i vrhovni sveštenik. Ukoliko bi ga nekim slučajem mučile nedoumice o carevim zaslugama, bilo je dovoljno da okrene revers njegovog novca pa da sazna da na čelu Rima stoji veliki dobrotvor, graditelj i osvajač koji nema šta ne bi učinio za dobrobit i blagostanje svog naroda. Ukoliko u međuvremenu njegova uzvišenost nije bila ubijena, građanin je, još uvek sa iste strane novčića, bio obavešten da mu je vojska verna, da ga se neprijatelji plaše a bogovi vole. Zahvaljujući upravo toj iscrpnosti bakarnih, bronznih, srebrnih i zlatnih novčića, mi danas imamo prilično jasne predstave hramova, slavoluka, mostova, puteva, pozorišta, kupatila i drugih javnih zgrada koje su pojedini imperatori podizali. Mnogi od njih nisu ostali sačuvani, ali su, posredstvom novčića, dali veliki doprinos proučavanju istorije

SRPSKI SREDNJOVEKOVNI NOVAC - I

NOVAC RAŠKE DRŽAVE • VLADARI IZ DINASTIJE NEMANJIĆA DO KRALJA RADOSLAVA • PRVO KOVANJE SRPSKOG NOVCA • SREDNJOVEKOVNE TITULE SRPSKE VLASTE

RAS je tvrđava, obnovljena u XI veku, s osnovom i nekim delovima od kamena i sa bedemima od drveta. Vizantija ga je koristila kao upravni i verski centar pa je po njoj celu oblast dobila ime RAŠKA. Pojam "Raška" na početku se odnosio na zaledinu Jadranske obale Balkanskog poluostrva i obuhvatala je današnju jugoistočnu Bosnu i jugozapadnu Srbiju. Kasnije se taj pojam menjao, kako se menjalo teritorija koju je Raška država obuhvatala. Krajem XII veka iz oslabljene Vizantije izdvaja se Bugarska pod Asenima, Raška pod Nemanjom i Bosna pod Kuljinom. Po nazivu oblasti, Nemanjina država naziva se Raška, mada je ponekad susedi nazivaju Sklaveniju, a tokom vremena sve češće i Srbiju. Od svih jadranskih gradova jedino Dubrovnik zadržava punu spoljnu i unutrašnju samoupravu, priznajući formalno vrhovnu vlast Veneciji, Ugarskoj ili Turskoj, dok svojim susedima, Raškoj i Bosni, za povlastice za trgovinu na njihovim teritorijama plaća "dohodak". Ostali jadranski gradovi, sa ograničenom samoupravom, pod kontrolom su Raške, Bosne, Ugarske, Venecije ili Turske, već prema istorijskom trenutku.

Pojavu novca u Raškoj, pored ekonomskih, uslovili su i politički razlozi, ali pre svega bogatstvo u srebrenim rudama. Od sredine XIII pa sve do XVI veka, Raška spada u srebrom najbogatije oblasti Evrope. Turski vojskovođa Dursun beg ovako je opisuje: "Zemlja je ova središte svih zemalja i sva je jedan majdan zlata i srebra".

Prvi novac kuje kralj Radoslav. Međutim, tek za vladanja njegovog najmladeg brata Uroša I, u Raškoj se redovno emituje domaći novac od domaćih sirovina.

Vizantijsko shvatanje da novac kuje samo čas, u periodu borbe za tijehu restauraciju (1203-1261. god.) nije imao ko da vojno zastupa. Novac kuje svi pretendenti na vizantijsku krunu - nikački, epički i bugarski car, kao i raški kralj Radoslav. Vremenom se to oblikuje u pravo da novac kuje svaki suveren. Tokom vremena pojedini veli-

Kralj Radoslav (1228-1233)

čaši pokušavaju da se osamostale u trenućima slabe ili nepostojeće centralne vlasti, pa nama to sada izgleda kao paralelno kovanje više vladara. Zbog nepreciznog poznavanja vremena kovanja novca, nama izgleda da su paralelno kovane i one vrste koje se slede po trenutnom političkom kursu. Ti periodi paralelnog kovanja su kratkotrajni i svaki je specifičan odraz istorijskih okolnosti.

DINASTIJA NEMANJIĆA

NEMANJA

STEFAN NEMANJA
veliki župan 1166-1195. god.

Rođen je u Ribnici u Zeti (današnja Crna Gora i deo severozapadne Albanije oko Skadra), u kojoj se njegov otac, župan Živođa, sklonio iz političkih razloga. Zna se da je bio u srodstvu i sa raškom i sa dukljanskom (zetskom) dinastijom, koje su vladale, više-manje,

pod okriljem Vizantije. Vizantija smenuje velikog župana Desu 1163. god. i na njegovo mesto postavlja Tihomira. Po tadašnjoj organizaciji, veliki župan bi razdelio na upravu pojedine oblasti zemlje odraslim sinovima ili braći. Tako se Nemanja, najmladi Tihomirov brat, pominje kao oblasni gospodar dela Raške 1163. godine.

Oko 1166. god. stupa u sukob s braćom iz koja izlazi kao veliki župan. Braća traže intervenciju Vizantije, ali u ovom sukobu Nemanja izlazi kao pobednik, a Tihomir gine. Nemanja potom uspeva da sredi odnose sa carem Manojlo I, te ostaje veliki župan i vizantijski vazal. Sredio je odnose i sa braćom koja uzimaju vidnog učešće u slijeranju raške države, naročito hrvatski knez Miroslav (naručilac do danas sačuvanog Jevandelja). Nemanja se posvećuje unutrašnjem uređivanju zemlje, jačanju pravoslavlja, zidanju crkvi i manastira, ali i proširivanju bogumila. Posle promene na vizantijskom prestolu 1180. god. Nemanja se osamostaljuje i narednih godina znatno širi svoju državu na račun Vizantije. Pripaja Raškoj Duklju, Travuniju, Hum, Skoplje i Niš. Ovu znatno proširenju i nezavisnu državu predaje na upravu 1195. drugorodenom sinu Stefanu, oženjenom vizantijskom princezom Jevdokijom, a sam se povlači u manastir kod najmladeg sina Rastka - monaha Save, ali se ne povlači iz društvenog života. U pravoslavnom verskom centru na planini Atos, po ugledu na Jeremeniju, Bugarsku i Rusiju, organizuje srpski manastir Hilendar, koji postaje centar srpske pravoslavne kulture. Nemanja umire u Hilendaru 13. februara 1199. godine, a nekoliko godina kasnije Sava njegove moći prenosi u njegovu zadužbinu Studenicu. Srpska pravoslavna crkva proglašava ga za sveca - Simeon Miroločivi.

Iako 15 godina nezavisno vlada kao sused Vizantije, koja kuje novac, Nemanja ga nije kovao. Za to nije imao ni tehničkih mogućnosti, niti se u Raškoj u to vreme osećala ekonomска potreba za domaćim novcem.

STEFAN

STEFAN PRVOVENČANI
veliki župan 1205-1210. i
kralj Raške 1217-1229. god.

Stefan, drugorođeni Nemanjin sin, još za očevog života nasleđuje ga na mjestu velikog župana. Od svog testa, vizantijskog cara Alekseja III Duke (1195-1203), dobija titulu sebastokratora. Po Nemanjinoj smrti stariji brat Vukan, uz pomoć Ugarske, osvaja raški presto. Podržan od crkve, svojih pristalica i brata Save, Stefan ponovo preuzima upravu nad Raškom 1205. god. Zatim koristi rasulo u Vizantiji, nastalo prolaskom krstaša 1203. god. za učvršćenje svoje vlasti. Razvodi se Jevdokijom i ženi Anom, unukom mletačkog dužda Enrika Dandala, tražeći političku podršku na Zapadu. Tek 1217. godine uspeva da od Pape dobije kraljevsku krunu, uz sve prevljenje ugarskog kralja. Posle krunisanja, Stefan svoje saveznike opet traži na istoku, a najstarijeg sina, Radoslava, ženi episkopom princezom. Stefan je nadimak "Prvoovenčani" dobio u novije vreme, da bi se naglasilo da se on prije "venčao" sa krunom. Sahranjen je u Studenici, a moći su mu više puta prenošene. Poslednji put to je bilo 1915. godine, prilikom povlačenja srpske vojske preko Albanije, kada su njegove moći sklonjene u manastir Ostrog.

Stefan nije kovao novac, premda su mu neki stariji numizmatičari (Rajić i dr.) pogrešno pripisivali pojedine novčane vrste.

VUKAN

veliki župan 1202-1205

Po povlačenju sa raškog prestola, Nemanja je svom najstarijem sinu Vukanu ostavio oblast Zetu, titulu kneza i vazalnu zavisnost prema mlađem bratu Stefanu. Posle Nemanjine smrti, Vukan u savezu sa Ugarima, kao njihov vazal, osvojio je na kratko od brata Rašku. Po silasku sa raškog prestola, ostaje u zemljama, kao oblasni gospodar Zete. Nema tačnih podataka kako je Vukan vladao u tom kratkom periodu. Zna se da su mu se Dubrovčani i Mlečani obratili sa titulom "kralj", verovatno po tradiciji kao gospodaru Duklje. Nema osnova za pretpostavku da je Vukan kovao novac.

DORDE

Sin Vukana, Dorde, upravljao je u okviru Raške Ulcinjem, ili nekim delom Zetskog primorja, pred kraj prve

crkvenom sporu Bara i Dubrovnika kao kralj Đorđe. Uticaj Đorđa na svoje sizerene, strice Stefana i braću od strica Radoslava, Vladislava i Uroša, koji su se smenjivali na raškom prestolu, bio je neznatan. Poslednji put se pominje 1248. godine.

STEFAN

Mlađi Vukanov sin. Imao je posede u Zeti. U nekim arhivima primorskih gradova i uz njegovo ime стоји titula "kralj", kao i uz njegovog starijeg brata Đorda. Njegova zadužbina je manastir Morača. Poslednji put se pominje 1252. godine.

DIMITRIJE

Najmlađi Vukanov sin. O njemu se zna samo da je, pre no što se zamonašio, nosio titulu župana. Po rodoslovu nastalom u XV veku, njegovom praunukom Milicom oženio se knez Lazar. Na taj način Stefan Lazarević dokazuje svoje pravo na vladanje Raškom.

RASTKO - SAVA I

Arhiepiskop srpski 1219-1234.

Rastko je najmlađi Nemanjin sin. Pre no što se zamonašio, upravljao je jedno vreme Humom. Zajedno sa ocem radi na učvršćivanju pravoslavlja, a sasvim tim i feudalnih odnosa u Raškoj. Rasulo u Vizantiji zahvalio je kako državu tako i crkvu, što Sava koristi za osamostaljenje srpske crkve. Sava 1219. godine od nikačkog cara i od carigradskog patrijarha dobija autokefalnost (nezavisnost) za srpsku pravoslavnu crkvu i postaje njen prvi arhiepiskop. Sava prevodi i prilagodava zbornik crkvenih i državnih zakona sa tumačenjima, koji su važili u to vreme u Vizantiji (Krčmija ili Nomokanon Sv. Save), što je imalo prvorazredan značaj za organizaciju države. On organizuje kompletну crkvenu hijerarhiju, postavljajući svoje učenike na odgovarajuće položaje. Koristi za verska administrativne centre brojne crkve i manastire, koje su Nemanja, njegova braća i njihovi sinovi podizali širom svoje države.

Sa jakom materijalnom bazom, šireći pravoslavnu kulturu na narodnom jeziku, nezavisna srpska crkva imala je presudan značaj za razvoj i stabilnost raške Države.

Savin istorijski značaj ne ograničava se samo na osamostaljenje i dobro crkvenu organizaciju, već se ogleda u svim oblicima njenog delovanja. On

TITULE U SREDNJOVEKOVNOJ SRBIJI

U Raškoj i Bosni koristile su se TITULE, kako one nasledene, tako i primljene od svih suseda, a najviše od Vizantije.

ŽUPAN - Stara slovenska titula, starešine plemena. Kasnije se koristi za upravnika manje teritorije ili kao plemičku titulu;

VELIKI ŽUPAN - Titula prvih vladara Raške;

GOSPODIN;

KNEZ;

BAN - Madarska upravna funkcija, koristili su je samo Kotromanići, kao titulu vladara, do proglašenja Tvrtka I za kralja Raške i Bosne.

HERCOG - Koristili su je samo neki od najmoćnijih bosanskih velikaša, kao titulu odmah do kraljeve;

KRALJ;

KESAR - Poreklom vizantijska titula koju je car dodeljivao svojim sinovima i zetovima, a kasnije i drugim velikodostojnicima;

SEVASTOKRATOR - Preuzeta od Vizantije, a ima isto značenje kao kesar;

DESPOT - Uvodi se kada je i sebastokratorska titula postala cešta. Kasnije titulu despota Srbije jedno vreme dodeljivali su ugarski kraljevi.

VLASTELA - sa prevom nasleda baštine, u zavisnosti od veličine poseda, delila se na: **VOJNIKE, VLASTELIĆICE, VELMOŽE i BOLJARE**.

Vojnetitule bile su:

PRONIJAR - Ratnik (vitez, riter), sa sledećim vojnim zvanjima: **DESETNIK** (komandir 10 vojnika), **PEDIDESRTNIK** (50 vojnika), **SATNIK** (100 vojnika) i **TISUČNIK** - (1000 vojnika);

ČELNIK - Komandir manje vojne jedinice;

VOJVODA - Komandir veće vojne jedinice;

VELIKI VOJVODA;

STAVILAC i PEHARNIK - dvorski službenici;

LOGOTET - Starešina vladareva kancelarije;

TEPCIJA - Upravnik zemljisnih poseda;

KAZNAC, kasnije **PROTOVESTIJAR** - Upravnik vladarevih finansija;

KEFALIJA - Upravnik grada sa okolinom.

(opis života - crkveno književni oblik), šreći kult domaćih svetaca; lično prevodi, a još više organizuje prevođenje i prepisivanje knjiga važnih za širenje i jačanje pravoslavlja. Nije manji njegov značaj ni na diplomatskom polju, kako u unutrašnjim sukobima, mireći braću i bratance, tako i u odnosima sa susednim državama. Njegov lični ugled daleko prevazilazi granice raške države. Pred kraj života ustupa mesto arhiepiskopa svome učeniku Arseniju I (1233-1263), pa odlazi na svoje drugo putovanje po "svetim mestima". Na povratku sa tog putovanja, 14.1.1236. godine, umire u tadašnjoj bugarskoj prestonici Trnovu, gde je i sahranjen. Posle dugih pregovora sa lastom, bugarskim carem Jovanom Asenom II i tek na ličnu intervenciju, kralj Vladislav uspeva da dobije odobrenje za prenos Savinih moštih u svoju zadužbinu, manastir Mileševa. Srpska crkva Sava proglašava za sveca.

Kako je novac odraz svetovne a ne duhovne vlasti, nema nikakve mogućnosti da ga Sava kuje. Kasnije su neki njegovi naslednici na položaju kovali novac, ali to je zato što su uz versku držali i svetovnu vlast.

Ogromni ugled koji je Sava imao kod svojih savremenika, vremenom prelazi u legendu koja ima velikog uticaja na pravoslavni život. Njegove moštih, kao najveća svetinja, čuvane su i sakrivane posle sloma Raške. Da bi smanjio uticaj Savinog kulta na pravoslavni život, Sinan paša 1594. godine pali Savine moštih na Vračaru - u to doba brdo kraj Beograda. (Danas je na tom mestu svetosavska crkva - najveći pravoslavni hram.)

U XIX veku novostvorena srpska država Savin kult diže na državni nivo. Dan Savine smrti (po novom kalendaru 27. januara) postaje "školska slava". (Slava - najveći porodični verski praznik, vezan za dan nekog sveca, običaj je prenesen iz stare slovenske religije slavljenja domaćeg Boga zaštitnika te porodice. U takvom obliku postoji samo kod Srba.) Ustanovljava se i Orden Svetog Save, dodeljivan za zasluge iz kulture i prosvete. Taj kult preuzima i verski heterogene Kraljevine SHS, koja kasnije dobija ime Kraljevina Jugoslavija.

Danas se tako zove orden koji dodeljuje Srpska pravoslavna crkva.

PRVO KOVANJE SRPSKOG NOVCA

RADOSLAV STEFAN RADOSLAV Kralj Raške 1228-1233.

Radoslava, najstarijeg sina Stefana Prvovenčanog, stric Sava, arhiepiskop nezavisne srpske crkve, svećano kruniše za raškog kralja u manastiru Žiči. U to vreme Raška je sused dvojice moćnih vladara orientisanih ka obnovi Vizantijskog carstva - cara Jovana II Asena, pod čijom je vladavinom srednjovekovna bugarska država dostigla svoj vrhunac, i epiškog cara Teodora I Andela. Bio je oženjen Anom, kapricioznom i ambicioznom čerkom Teodora I. Nakon pobede Bugara u ratu sa Epirom aprila 1230. godine, u Srbiji opada uticaj Epira, pa raška vlastela dovodi na presto njegovog mladeg brata Vladislava. Radoslav beži sa porodicom u Dubrovnik pred novu 1234. godinu. Tom prilikom Ras je slučajno ili namerno zapaljen i nikada više nije obnovljen. Iz Dubrovnika Radoslav prelazi u Drač, da bi se ponovo vratio u Rašku. Zamonašio se zajedno sa ženom i ne učestvuje više u političkom životu zemlje. Poslednji put se помиње 1335. god. Saхранjen je u Studenici.

Radoslav je prvi raški vladar koji je kovao novac. Kovao je u srebru i bakru, po ugledu na vizantijski novac svoga deda Aleksija III Duke. Prilikom arheoloških i konzervatorskih radova u Rasu 1970. godine, nađeni su dobro očuvani ostaci Radoslavljeve kovnice, sa nešto materijala za izradu i nešto otkovanog novca. Na njegovom novcu natpis su na grčkom jeziku, a sebe naziva Stefan Duka, isto kao na vereničkom prstenu datom Ani, i kao na jednoj njegovoj sačuvanoj povelji dатој Dubrovniku prilikom bekstva. Sličnost izrade Radoslavljevog novca sa novcem Teodora I navodio je neke numizmatičare na pretpostavku o kovanju njegovog novca u Solunu. Verovatnije je, međutim, da je deo stručnog osoblja solunske kovnice, po padu Teodora I, prešao u Ras, gde se pomenuti novac kovao. To kovanje novca u malim emisijama, koje se moglo vršiti i od uvoznog materijala, nije uticalo na kasnije raško novčarstvo. Vrlo malo novca kralja Radoslava je sačuvano do naših dana - jedva četrdesetak novčića svih vrata, većinom iz nalaza u Rasu. Za

njih, kao i za sav srednjovekovni novac karakteristično je "gubljenje" slova u tekstu i sl. Radoslavljev novac je "čankast" i nosi sve karakteristike vizantijskog novca tog vremena, kako po predstavama, tako i po tehnički izradi. To je jedini novac raških kraljeva rađen na taj način, a i jedini državni bakam novac.

Novac kralja Radoslava

Postoje četiri osnovne vrste ovog novca, zavisno od natpisa, i to:

1. Lice: CTEΦANOC PIZ OAKAC
IC - XC O HANTOKRATOR
tj. Stefan kralj Duka - Isus Hristos Svedružitelj.
(IC - HC su inicijali Isusa Hrista)
Naličje: MN AP (Inicijali Arhanđela Mihajla zaštitnika Soluna.)
Ag, čankast.

2. Kao prednji, ali kovan od bakra

3. Lice: CTEΦANOS PIZ O A
KONCTANTINOC

Naličje: IC XC.
Cu, čankast.

4. Lice: CTEΦANOC PIZ MP ΘS
(MP ΘS su inicijali Majke Božje.)

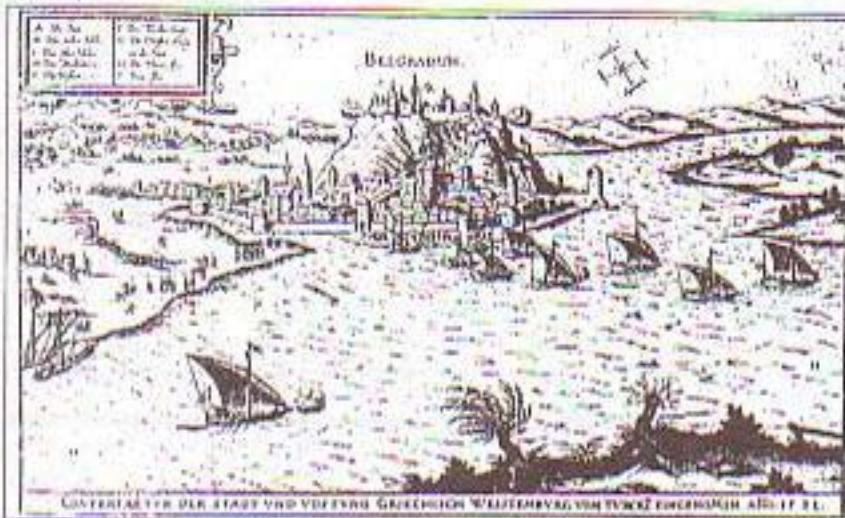
Naličje: IC XC O EMANSONA
Isus Hristos Emanuel (mladenac).
Cu, čankast.

KOVANJE NOVCA U BEOGRADU ZA VREME OSMANLIJA

Mada se pretpostavlja da je u Beogradu novac kovan i pre pada pod osmanlijsku vlast, za to ne postoje još uvek pouzdani dokazi. Prvi pisani dokument o radu kovnica datira iz 1565. godine. Prema fermanu iz tog vremena upućenom beogradskom kadiji, govori se o falsifikovanju novca (tačnije - nedozvoljenom kovanju), koje je urađeno u kovnici novca Beograda. Prema tipu novca, akča, kovnica je otvorena sa radom 1562. ili 1563. godine. Beogradska kovnica je bila iznajmljena privatniku, a prema istom fermanu, njegovo ime je bilo *Hadži-Ibrahim*. Novac je kovan u ime sultana Sulejmana I, prema odredbama zakona o rudnicima i kovanju novca iz 1543. godine. Na osnovu dokumenata iz tog perioda znamo da su kovnice izdavane u zakup na tri ili šest godina, a zakupac (ili više udruženih osoba) je svojim dobrima garantovao izlicitiranu sumu kao sultanov prihod.

U tom periodu vladavine sultana Sulejmana I (1562-1566) kovnica u Beogradu je bila vrlo produktivna, što se vidi na osnovu sačuvanog novca. Razlog za tako brz razvoj i produktivan rad kovnice objašnjava se položajem Beograda.

Kovnica u Beogradu nije otvorena samo iz ekonomskih razloga, kao što je bio slučaj sa kovnicama novca u Novom Brdu i Kučajni. Više pohoda Sultana Sulejmana I na Ugarsku, kao i na Austriju, uslovili su otvaranje kovnice, a Beograd je bio sabirno mesto u poslednjoj etapi pohoda. Ne treba zanemariti ni propagandni faktor koji je takođe imao važnu ulogu pri otvaranju kovnice. Novac u srednjem veku je imao i informativnu ulogu. Akča, bazni novac Osmanlijske imperije, posredstvom trgovackih puteva je u vrlo kratkom roku "obaveštavala" ne samo rubne debove imperije, već i ostale islamske zemlje, da je Beograd postao islamski tj. osmanlijski grad. Grad koji je do 1521. bio bedem prodiranju Osmanlija ka zapadu, postao je "jedan od dragulja u osmanlijskoj kruni" (Sl. # 1).

Redosled kovanja akča za vreme vladavine Sultana Sulejmana I pouzdano je utvrđena na osnovu načina pisanja imena kovnice *BELGRAD*. Kod novoosvojenih gradova, gde su otvarane osmanlijske kovnica novca, često se dešavalo nakon otvaranja da se ime kovnice piše na više načina. Nakon izvesnog vremena, jedan način se ustalio pa je i zadržan. Takav slučaj je i kod kovnice novca u Beogradu (sl. # 2). Ustaljeni način pisanja imena kovnice Beograd (sl. # 3) je nastao pred kraj vladavine Sultana Sulejmana I, pa se i zadržao sve do konačnog zatvaranja kovnice. Kovnica je proizvodila zlatni i srebrni novac u vremenu od 1562. do 1640, kada je zatvorena, kao i sve ostale kovnica novca, osim onih u prestonici Konstantiniji, Kairu, Amidu i Bagdadu.

Kovnica je ponovo otvorena 1649. i radila je do 1687. godine, kada je ponovo, ali ovog puta definitivno, zatvorena. Zlatni novac, *akča*, sačuvan je samo iz vremena vladavine sultana Sulejmana I, Selima II i Mehmeda IV, mada se pretpostavlja da su ga kovali i oni sultani koji su ovde kovali srebrni novac. Verujem da je skoro sav srebrni novac koji je tada bio kovan, do danas i registrovan. Postoji mogućnost da se pronade samo još poneki neregistrovani tip ili varijanta već registrovanog srebrnog novca pojedinih sultana, ali samo onih za koje je već ranije ustanovljeno i publikovano da su kovali srebrni novac. Smatram da su i svi apoeni srebrnog novca koji su kovani za vreme

بلغراد
بلغراد
بلغراد

بلغراد

Osmanlija registrovani. Akča, onluk i para, koji su kovane u beogradskoj kovnici, uklapaju se u strukturu kovanja srebrnog novca ostalih kovnica u tom vremenu u Rumeliji. Razlozi za kovanje srebrnog novca, kao i intenzitet kovanja, podudaraju se sa ekonomskim i istorijskim činjenicama koje su mogle da utiču na kovanje tog novca. Drugim rečima zadatak bi trebalo da bude da što bolje objasnimo i proučimo već postojeći srebrni novac iskovan u ovoj kovnici, jer i ukoliko bi pronašli nešto novo (tip ili varijantu), to ne bi izmenilo ukupnu sliku o radu kovnice.

Ako uporedimo rad (proizvedeni novac) kovnice u Beogradu, sa ostalim kovnicama u Rumeliji (osim kovnica u prestonici), ustanovićemo da je beogradска kovnica novca bila najproduktivnija u vremenu kada je radila. Produktivnija je i od kovnica kao što su Novo Brdo i Sidre Qapsi, a to su bili poznati rudnici srebra u srednjem veku. Ova anomalija se objašnjava velikim prilivom srebra nakon otkrića Amerike. Bogati rudnici srebra na Balkanu nisu bili više isplativi, jer su površinski kopovi iscrpljeni. Jeftino srebro iz novog sveta uslovilo je da se radi rudnika (i kovnica novca pored njih) odvija slabljim intenzitetom. Mada je u okolini Beograda postojalo nekoliko manjih rudnika, odakle se dobijalo srebro, kovnica je radila sa srebrom koje je otkupljivala u gradu, tj. nije zavisila od rada rudnika. Novci pojedinih sultana kovani u Beogradu u XVII veku - mada su retki u nalazima i ostavama - ponekad su u njima češće zastupljeni nego novci iz kovnice u prestonici Konstantinije. Razlog tome je položaj grada koji se nalazio na rubu imperije, pa je jačala trgovina sa zapadom. Za vreme vladavine Sultana Sulejmana I, akče kovane u ovoj kovnici novca izrađivane su sa tri tipa aversa i jednim (osnovnim) tipom reversa (uz varijante istog tipa). Propis je nalogao da za svaki "red"- smešu metala od 13000 drama (38.610 grama) zakupac mora tražiti dozvolu za koju plaća i taksu. Kovanje novca je moglo da otpočne tek nakon ispunjenja tih uslova. Dozvolu za kovanje novca, uz kalupe koje je trebao da umnoži, zakupac kovnice je dobijao od centralne vlasti (kovnica u Konstantiniji). Od navedene težine trebalo je da se proizvede 54.600 akča, tako da je akča u proseku težila 0,707 grama. Taksu za kovanje je plaćana iskovanim akčama, pa je na taj način bila obezbeđena kontrola kvaliteta (finoće) i težine, kao i tipa aversa i reversa.

Kod prva dva tipa aversa, na reversu akča (gde se nalazi ime kovnice) nalaze se različiti načini pisanja imena kovnice (sl. #4). Na trećem, poslednjem tipu aversa akča kovanih za vreme vladavine Sultana Sulejmana I, na reversu je isti natpis imena kovnice kao i kod novca kovanog za vreme kasnijih sultana. Retkost, tip aversa, kao i kovnice koje su koristile isti tip aversa, ukazuju nam na razlog (poslednji pohod Sultana Sulejmana I na Siget) i godinu (1566) kovanja tih akča. Prilikom umnožavanja kalupa za izradu novca, dolazilo je do odstupanja od originalnog, pa su na taj način nastajale varijante određenih tipova aversa i reversa. Te varijante su manje uočljive i retke kod kalupa za izradu aversa. Kod kalupa za izradu reversa postojanje varijante je mnogo teže ustanoviti, te nije sasvim sigurno da li su one nastale usled loše reprodukcije originalnog kalupa (dobjenog iz centralne kovnice) ili je u pitanju novi tip. Pošto su te razlike uočljivije nego kod kalupa za avers, za sada ih registrujemo kao novi tip reversa.

Na osnovu do sada registrovanih akča i tipova aversa i reversa na njima možemo zaključiti da je kovnica Beograd za vreme vladavine Sultana Sulejmana I (četiri poslednje godine) proizvela novac sa najmanje devet "redova" smeša materijala (9 x 38.610 grama). Verovatno da su akče s poslednjim, trećim tipom aversa, iskowane pod direktnim nadzorom sultana, koji se u to vreme nalazio u Beogradu. Kako je ovaj tip akča izuzetno redak, pretpostavljam da za taj tip akča nisu važile ranije regulative, već su iskowane od materijala koji je težio manje od 38.610 grama.

Smaram da je zlatan novac, ali ipak, kovan u isto vreme i iz istih razloga kada i akče sa trećim tipom aversa. Prilikom pohoda na Siget, kovnica novca koje su se nalazile u blizini puta, izradile su novac koji je bio potreban za ratne troškove. Vredno je napomenuti da je tada, iz istih razloga, kovan zlatan novac i u kovnicama Kratova, Kučajne i Mudave (Modava Stara - Rumunija.)

Do sada je ustanovljeno postojanje šest primeraka zlatnog novca kovanog u Beogradu u ime Sultana Sulejmana I. Od toga pet primeraka su publikovani (nalaze se po muzejima), a šesti je nepublikovan (nalazi se u privatnoj kolekciji).

Osmanlijski sultani koji su kovali i vreme kada je novac kovan u Beogradu

Sulejman I	(1562 - 1566)
Selim II	(1566 - 1574)
Murat III	(1574 - 1595)
Mehmed III	(1595 - 1603)
Ahmed I	(1603 - 1617)
Osman II	(1618 - 1622)
Mustafa I	(1622 - 1623)
Murat IV	(1623 - 1640)
Mehmed IV	(1648 - 1687)

Foto akče i crtež idealnog primerka

"HLEB ZA SITE"

Prošle godine svetska FAO agencija Ujedinjenih nacija proslavila je 50-godišnjicu svog postojanja. Tom prilikom mnoge su svetske zemlje pristupile kovanju novih serija tzv. FAO metalnog novca, a čije je prvo kovanje započelo još 1968. godine. U tom prvom "naletu" kovanja FAO novca, za manje od 10 godina (do 1978), izdato je u svetu oko 4 milijarde FAO kovanica (preko 200 raznih tipova), što otprilike predstavlja po jedan komad za svakog stanovnika naše planete.

Prva evropska zemlja koja je izdala prigodni FAO novac bila je Vatikan (1968), a drugo po redu bila je - Jugoslavija (1970. godine). Ovaj primer ubrzo slede i druge evropske i svetske zemlje - Poljska (1971), San Marino i Ostrvo Man (1974), Italija (1979), kao i zemlje "trećeg sveta": Alžir, Bahrain, Bangladeš, Bolivija, Botswana, Brazil, Burma itd. pa sve do Tanzanije, Turske, Ugande, Vijetnama i Zambije.

Jugoslavija je izdala dve serije FAO prigodnog novca koje, u stvari, predstavljaju jednu celinu. 1970. godine izdati su apoeni od 2 i 5 dinara, a 1976. godine apoeni od 1 i 10 dinara. Prošle godine, prilikom 50-godišnjeg jubileja FAO organizacije, naša Narodna banka, nažalost, nije se ni setila da nekim, pa i najskromnijim kovanjem, obeleži ovaj jubilej. Ono što je emisiona ustanova SR Jugoslavije zaboravila, nisu zaboravile novonastale Narodne banke na području bivše SFRJ. Prigodni FAO novac u 1995. godini izdale su Republika Hrvatska, Republika Slovenija i Republika Makedonija. Od svih pomenutih, posebno nam je interesantno makedonsko izdanje FAO novca. Izdate su čak dve serije - jedna za potrebe optičaja, a druga serija za numizmatičare. Prva od ovih serija iskovana je od redovne legure od koje se izrađuje makedonski optičajni novac (Cu 80%, Zn 17%, Ni 3%), dok je druga serija (beli primerci) izrađena od speci-

1945-1995

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

jalne legure sa više nikla (Cu 70%, Ni 12%, Zn 18%). Ta druga serija na tržatu se pojavila samo u vrlo ukusno, premda neobično, pakovanim setovima za kolezionare, a koji su "ukorišćeni" u neku vratu knjižice, na čijoj je zadnjoj korici prikazan starogradski motiv makedonske tradicionalne arhitekture. Ta slika, međutim, izazvala je malu zabunu: Mnogi su shvatili da se radi o fotografiji makedonske kovnice novca koja se nalazi u gradiću Samokov, pa su izražavali čudenje što se ova važna ustanova nalazi u tako trošnoj zgradi. Druga "nezgoda" vezana je za makedonski prevod natpisa "FIAT PANIS".

FAO (Food and Agricultural Organisation) je agencija Ujedinjenih nacija za ishranu i poljoprivredu, a ima u svom članstvu oko 150 zemalja sveta. Cilj Organizacije je da se bori protiv gladi i siromaštva u celom svetu. Sedište FAO organizacije nalazi se u Rimu i ona je pokrovitelj za internacionalna izdavanja tematskog FAO novca. Na FAO novcu nalaze se motivi i natpisi koji su u skladu sa ciljevima ove svetske organizacije a njegovo internacionalno izdavanje predstavlja jednu od formi finansiranja raznih aktivnosti zemalja članica, čiji je cilj povećanje proizvodnje hrane.

FAO aktivnosti u Jugoslaviji 70ih godina bile su: Razvoj industrije konzerviranja ribe, povećanje izvoza poljoprivrednih proizvoda, razvoj šumarstva i racionalizacija u korišćenju drveta, poboljšanje buduće proizvodnje hrane i njeno konzerviranje. Na našem FAO novcu (1970-1976) nalazi se natpis "FIAT PANIS" (Hleba svima!), na FAO novcu Šri Lanke "GROW MORE FOOD" (Proizvesti više hrane), na novcu Haitija "AUGMENTONS LA PRODUCTION ALIMENTAIRE" (Povećajmo prehrambenu proizvodnju) itd.

Najviše FAO novca izdala je Indija. U vremenu 1970-1977. izdato je 19 raznih tipova FAO novca, čiji je ukupni tiraž oko 1 milijarda komada.

Kolecionari FAO novca, poređ uobičajenog numizmatičkog entuzijazma, istovremeno pomažu jednu humanu svetsku akciju - Borbu protiv gladi.

- Hleba za sve, koji na makedonskom glasi "ЛЕБ ЗА СИТЕ. To se na ostalim južnoslovenskim jezicima može tumačiti da hleb treba onima koji su sili, a gladnjima šta Bog da!

Za razliku od makedonskog, hrvatski FAO novac je prilično neatraktivan. Seriju predstavljaju tri primjerka redovnog optičajnog novca, od 1 lipa, 20 lipa i 2 kune, na kojima su samo dopisani natpisi "FAO", "1945/1995" i "FIAT PANIS".

Slovenci su izdavanju FAO prigodnog novca poklonili najveću pažnju. Narodna banka Slovenije izdala je tom prilikom i posebnu brošuru, a u kovnici Kremnica (Slovačka) iskovana su dva apoena - 5 TOLARJEV, iskovan od legure od koje se izrađuje redovan slovenački optičajni novac (Cu-Zn-Ni), i apoena od 500 TOLARJEV, iskovan od srebra 925/1000, težine 15 grama.

Prevodom latinskog "FIAT PANIS", hleb nije "dodeljen" ni sitima ni gladnjima, već je na novcu ispisano "Hrano vsem" - Hrana svima!

25 PARA 1938

NEOBJAVLJENO IZDANJE

Početkom ove godine jedan naš kolezionar došao je u posed do sada nepoznatog primerka jugoslovenskog kovanog novca. Radi se o apoenu od 25 para 1938. godine, koji se od redovnog izdanja razlikuje po tome što nema okruglu rupu u sredini polja. Sve dosadašnje ekspertize govore da se radi o autentičnom probnom kovanju Kraljevine Jugoslavije.

500 DINARA 1993

U Katalogu metalnog novca 1700-1994, na str. 199, u vezi emisije novca SRJ 1993. godine, navedeno je: "U istoj seriji iskovano je 20.475.500 komada apoena od 500 DINARA 1993. Međutim, ovaj apoen nije ozvanicen kao zakonsko sredstvo plaćanja i ni jedan primerak nije pušten u opticaj - kompletne emisije je pretopljen."

Međutim, naknadno se ispostavilo da baš svi primerci NISU PRETOPLJENI, pa se i ovaj apoen na neki način (u svakom slučaju nelegalno!) pojavio na beogradskom numizmatičkom tržištu. Iskovani je od iste legure kao 100 dinara 1993; ima Ø 24,5 mm i t. 6,5 g.

NOVI NOVAC

Nove varijante opticajnog kovanog novca SR Jugoslavije

U toku 1995. i 1996. godine, Narodna banka Jugoslavije izdala je neke apoene opticajnog kovanog novca sa izmenjenim tehničkim karakteristikama, i to:

10 PARA 1995.

Nova legura: Cu 75%, Zn 23%, Ni 2%. Nova veličina: Ø 19 mm; t. 3,384 g. Izgled: Isti kao izdanje 1994. U opticaju od 25.8.1995. "Sl. list SRJ" br. 39/95. Primedba: Isti apoen, sa istim godištem kovanja (1995), izdat je prethodno po prvobitnim standardima za ovaj apoen: Cu 70%, Zn 18%, Ni 12%; Ø 18 mm, t. 4,139 g.

50 PARA 1995.

Nova legura: Cu 75%, Zn 23%, Ni 2%. Nova veličina: Ø 21 mm; t. 4,129 g. Izgled: Isti kao izdanje 1994. U opticaju od 24.11.1995. "Sl. list SRJ" br. 51/95.

5 PARA 1996.

Ista legura kao izdanje 1994: Cu 75%, Zn 23%, Ni 2%. Nova veličina: Ø 17 mm; t. 2,712 g. Izgled: Isti kao izdanje 1994. U opticaju od 12.2.1996. "Sl. list SRJ" br. 7/96.

Apoen od 1 PARE nije kovan u 1995. i 1996 godini, dok je apoen od 1 NOVOG DINARA kovan i 1995 neizmenjenog izgleda i sa neizmenjenim tehničkim karakteristikama.

ISKOVAN APOEN OD 10 PARA 1995. SA NOVIM GRBOM SRJ

Zavod za izradu novčanica i kovanog novca iskovao je prošle godine 10.000 komada apoena od 10 PARA 1995, sa novim dizajnom: umesto amblema NBJ, na aversu je prikazan novi grb SR Jugoslavije. Međutim, odlučeno je da se ova kovanica NE PUSTI u opticaj. Svi otkovani primerci deponovani su u rezorzu NBJ, odakle se ni jedan primerak nije pojavio "na videlo".

Veličine emisija kovanog novca SR Jugoslavije 1994. i 1995. godine

1 PARA 1994	- 25.350.000 kom
5 PARA 1994	- 30.408.000 kom
10 PARA 1994	- 52.161.000 kom
50 PARA 1994	- 45.013.000 kom
1 N. DINAR 1994	- 47.755.000 kom

5 PARA 1995	- 3.400.000 kom
10 PARA 1995	- 31.041.000 kom
50 PARA 1995*	- 19.193.000 kom
1 N. DINAR 1995	- 10.359.000 kom

*Obesvajante - "manji" i "veći" primerak.

R.M.

SLUŽBENI NAZIVI JUGOSLAVIJE OD 1918. DO DANAS

Reč **JUGOSLAVIJA** prvi je upotrebio dubrovački pesnik Matija Ban 1835, da bi ona ušla u javnu upotrebu - pa i tada ne čestu - tek od revolucije 1848, kada je začeta ideja o južnoslovenskom jedinstvu i zajedništvu. Reč **Jugoslavija** neće biti upotrebljena pri stvaranju južnoslovenske države 1918., nego tek 1929. ona ulazi u zvaničan naziv Države - Kraljevine Jugoslavije.

Od svoga nastanka 1918., pa do danas, naša država je 7 puta menjala svoje službene nazive:

1. KRALJEVSTVO SRBA, HRVATA I SLOVENACA (Skraćeno: Država SHS)	- 01.12.1918. - 28.06.1921.
2. KRALJEVINA SRBA, HRVATA I SLOVENACA (Skraćeno: Država SHS)	- 28.06.1921. - 03.10.1929.
3. KRALJEVINA JUGOSLAVIJA (Skraćeno: JUGOSLAVIJA)	- 03.10.1929. - 29.11.1943.
4. DEMOKRATSKA FEDERATIVNA JUGOSLAVIJA (Skraćeno: DFJ)	- 29.11.1943. - 29.11.1945.
5. FEDERATIVNA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA (Skraćeno: FNRJ)	- 29.11.1945. - 07.04.1963.
6. SOCIJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA (Skraćeno: SFRJ)	- 07.04.1963. - 27.04.1992.
7. SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA (Skraćeno: SRJ)	- 27.04.1992..

M. Durišić

PAPIRNI NOVAC JUGOSLAVIJE 1944.

POLITIČKO-VALUTNO STANJE NA TERITORIJU JUGOSLAVIJE U TOKU II SVETSKOG RATA, 1941-1945.

U kratkotrajnom ratu 6-7. aprila 1941. godine, Jugoslavija je bila poražena, a zatim podeljena od strane okupatorskih država na 7 država nazvanim STICATELJKE:

1. Nemački Banat i Slovenija
2. Mađarska Bačka
3. Italijanska Istra, Dalmacija i Crna Gora
4. Albansko Kosovo i Metohija
5. Bugarska Makedonija
6. Srbija pod nemačkom okupacijom
7. Nezavisna Država Hrvatska

Na ovim teritorijama okupatorske vlasti su pečatile zatečeni jugoslovenski papirni novac i dozvoljavale njegov opticaj (italijanska okupacija Crne Gore), ili su zatečeni jugoslovenski novaci zamjenili svojim redovnim, ratnim ili kliring novcem. U Srbiji je nastao srpski dinar, a u Hrvatskoj kuna.

U toku rata partizanske jedinice i narodno-oslobodilački odbori su prikupljali novčana sredstva za potrebe narodno-oslobodilačkog rata i izdavali odgovarajuće priznanice, potvrde, obveznice, bonove i druge vrednosne papire, na kojima je, po pravilu, bilo naznačeno da će biti isplaćeni donosiocu nakon oslobođenja Zemlje.

U toku oslobođenja Italije 1943. godine izdata je od strane Amerikanaca serija novčanica pod nazivom Saveznički vojni novac prvega izdanja 1943. i drugog izdanja 1943-A, koje su cirkulisale i na teritoriji koja će posle rata pripasti Jugoslaviji.

Na oslobođenoj teritoriji Slovenije, osnovan je 12.03.1944. Denarni zavod Slovenije, koji je u nekoliko navrata izdao lirske novčanice. U drugoj polovini 1944. godine, u toku nemačke okupacije, pokrajinska uprava u Ljubljani izdala je seriju novčanica nazvane Rupnikove lire.

Pri kraju II svetskog rata Gospodarska banka za Istru, Rijeku i Slovensko primorje izdala je 1945. seriju novčanica za račun Jugoslovenske vojne uprave toga područja.

Na delu italijanske teritorije, koja je po Ugovoru o miru od 8. septembra 1947. između Jugoslavije i Italije pripala Jugoslaviji, zatečene su italijanske lirske novčanice, nazvane metropolitanske lire.

Prema napred iznetom, Jugoslavija je dočekala kraj rata sa 12 vrsta valutnih sistema!

PRIPREMA ZA VALUTNU REFORMU I IZDAVANJE NOVOG PAPIRNOG NOVCA

Sredinom 1944. bilo je izvesno kakav će biti ishod rata, a pitanje je bilo samo da li će rat potrajati još nekoliko meseci ili godinu dana. Stoga je jugoslovenska privremena vlada (NKOJ) već u julu 1944. počela sa pripremama za valutnu reformu i izdavanje novog papirnog novca, sa ciljem da se po oslobođenju većeg dela zemlje emituje novi dinar i omogući obnavljanje redovnog privrednog života i sredovanje prilika u državnim finansijama.

Najvažnije i najbitnije monetarno pitanje je bilo čim pre zameniti okupatorski novac da bi se spričilo izbacivanje novih količina obezvređenog novca iz okupatorskih zemalja.

Konkretnе pripreme su počele u julu 1944. na ostrvu Visu, gde su se tada nalazile skoro sve institucije nove vlasti. Ivan

Milutinović, poverenik za narodnu privrednu privremene jugoslovenske vlade, bio je organizator poslova, a Đorđe Andrejević-Kun izradio je crteže za novi papirni novac. Osnovni motiv na svim apoenima novčanica je bio partizan s puškom. Ovaj motiv je autor preneo sa svog dela "Partizan s puškom na ramenu" koji je izradio 1944. u tušu, dimenzija 400 x 320 mm. Likovno rešenje originalnog dela i motiva na novčanicama se razlikuje. U prvom slučaju partizan nosi pušku na desnom ramenu i pogled mu je okrenut nadlesno, dok je u drugom slučaju obrnuto. Postoje razlike i u detaljima. Nije jasno zašto je kompozicijsko rešenje novčanica takvo da je lik partizana s puškom smešten na levu stranu i da je stoga i puška morala biti stavljena na levo rame da bi bila vidljiva!

DORDE ANDREJEVIĆ-KUN, 1904-1964, bio je slikar, grafičar i revolucionar. Teme njegovih slika su mrtva priroda, portreti i figuralna kompozicije iz radničkog života, rata i obnove i izgradnje zemlje. Na polju primenjene grafičke najznačajnije mu je delo crteži za papirni novac Jugoslavije 1944. Učestvovao je u španском građanskom ratu i NOR-u. Spada među najznačajnije likovne umetnike u NOR-u. On je sin Veljka Andrejevića-Kuna, poznatog grafičara, naročito na polju papirnog novca i povremeno poštanskih maraka.

IZRADA NOVČANICA U MOSKVI

Crteži za novčanice su izrađeni za svega nekoliko dana. Pregledali su ih Ivan Milutinović i Tito. Odmah zatim su preneti u Moskvu gde je izrađena prva serija novčanica. Tako je novi papirni novac bio spreman za opticaj. Međutim, ratna situacija u Jugoslaviji se produžava - Sremski front traje od 23. oktobra 1944. do 12. aprila 1945! Ratni napori su u prednjem planu i još nisu stvorenni uslovi za valutnu reformu, ali se vrše sve potrebne pripreme.

PARitet NOVOG DINARA

Zlatni paritet novog dinara je utvrđen 12.04.1945. privremeno na 17,762 mg zlata. Međunarodni monetarni fond je prihvatio naš predlog i 23.05.1949. utvrdio zlatni paritet dinara na 17,7734 mg zlata i kurs od 50 dinara za 1 SAD dolar.

U naredom pregledu daje se zlatni paritet dinara tokom 19. i 20. veka:

1. 1867-1878.	290,32	mg	
2. 01.02.1920.	29	mg*	*Faktičko stanje na
3. 11.05.1931.	26,5	mg	na dan početka rada Narodne banke
4. 15.01.1935.	20,6225	mg	Kraljevine SHS.
5. 05.10.1939.	16,556	mg	
6. 12.04.1945.	17,762	mg	
7. 23.05.1949.	17,7734	mg	
8. 01.01.1952.	2,9522	mg	
9. 01.01.1961.	1,1849	mg	
10. 01.07.1965.	0,71	mg	
	odnosno 71	mg**	***Vrednost je navedena dvojno jer je dinar denominiran za 100 puta.
11. 01.01.1971.	59	mg	
12. 01.12.1971	48	mg	
13. 01.02.1973	43	mg	

Posle navedenog perioda dinaru više nije određivan zlatni paritet.

Kada je u pitanju zlatni paritet novca i važenje novca u zlatu, treba praviti razliku između ova dva pojma. Klasično važenje novca u zlatu trajalo je u svetu do početka I svetskog rata 1914. Zlatni paritet, odnosno zlatno-dolarski standard, doživeo je faktički slom u periodu 1960-1971, a formalno i definitivno 15. avgusta 1971, kada su SAD suspendovala konverziju dolara u zlato, iako konvertibilnost praktično nije postojala ni do tada.

PUSTANJE U OPTICAJ NOVOGA PAPIRNOGA NOVCA IZAMENA OKUPATORSKIH I DRUGIH NOVČANICA

Na osnovu "Zakona o povlačenju i zameni okupatorskih novčanica" od 05.04.1945. i posebnih zakona o kursevima od 5. aprila i 7. i 21. juna 1945, kao i drugih zakona i propisa, 20. aprila 1945. počelo je puštanje u opticaj novoga papirnoga novca na oslobođenim teritorijama u zamenu za okupatorski i drugi novac. U opticaju je puštena serija od 8 novčanica, izrađenih u Moskvi, sledećih osnovnih karakteristika:

Apoeni, osnovne boje i dimenzije novčanica

1.	1 dinar	sivo-smeđa	90 x 50 (82 x 40)
2.	5 dinara	plava	97 x 54 (87 x 44)
3.	10 dinara	žućkaslo-smeđa	100 x 55 (97 x 45)
4.	20 dinara	smeđe-crveno	108 x 58 (100 x 50)
5.	50 dinara	jorgovanasta	120 x 65 (110 x 57)
6.	100 dinara	tamnosivo-zelena	130 x 70 (122 x 57)
7.	500 dinara	smeđa	133 x 74 (124 x 63)
8.	1000 dinara	tamnozelena	140 x 75 (130 x 66)

Osnovno likovno rešenje

Svi apoeni su sličnog likovnog rešenja. Kod svih apoena osnovni motiv avresa jeste lik partizana pogleda okrenutog nalevo i s puškom na levom ramenu, a osnovni motiv reversa jeste novi grb Jugoslavije sa datumom 29.11.1943, kada je ustanovljena Demokratska Federativna Jugoslavija.

Papir

Novčanice su štampane na ruskom dekorativnom papiru velike gramature - verovatno 90 g/m². U papir nije ugrađena zaštitna nit.

Oznaka godine

Apoeni od 50 i 100 dinara nemaju oznaku godine, apoen od 10 dinara ima oznaku godine 1944. i na aversu i na reversu, a ostali apoeni imaju oznaku godine 1944. na reversu.

Slovna oznaka i numeracija

Apoeni od 1, 5 i 10 dinara nemaju ni slovnu oznaku niti numeraciju, apoen od 20 dinara ima crnu, a svi drugi apoeni crvenu slovnu oznaku i numeraciju.

Tip slova i brojeva je isti kod apoena od 50, 100, 500 i 1000 dinara, a kod apoena od 20 dinara drukčiji. Veličina slova i brojeva je ista kod svih apoena.

Zamena okupatorskih i drugih novčanica vršena je u sledećim vremenskim periodima i kursevima:

I Zamena okupatorskih novčanica, srpskih dinara i hrvatske kune, 20.04.1945 - 09.07.1945.

1. Albanskih		
- franaka	100 = 250 novih dinara	
- leka	100 = 50	
2. Madarskih penga	100 = 100	
3. Nemačkih maraka	100 = 60	
4. Italijanskih lira	100 = 30	
5. Bugarskih leva	100 = 10	
6. Srpskih dinara	100 = 5	

7. Hrvatskih kuna

- u Sremu	100 = 2,5 novih dinara
- u drugim područjima	100 = 0,7

II Zamena lira "B" u Rijeci krajem 1946.

100 = 30

III Zamena irakih novčanica, 17 - 20.09.1946.

100 = 30

100 = 15

100 = 15

IV Zamena lira "B" na Slobodnoj teritoriji Trsta pod Jugoslovenskom vojnom upravom, 4 - 5.07.1949

100 = 30

EMISSIONI KARAKTER, OBIM I TRAJANJE OPTICAJA NOVOGA PAPIRNOGA NOVCA

U Srbiji i Jugoslaviji emisionu funkciju je vršila odgovarajuća narodna banka. U novoj Jugoslaviji posle II svetskog rata, ova postavka nije dovedena u pitanje. Izuzetak čine periodi I i II svetskog rata kada narodne banke nisu objektivno vršile emisionu funkciju, pa su istu preuzimale aktuelne vlasti.

Tako je bilo i 1944/5. godine, kada je novi papirni novac pripremljen i izdala državna vlast i zato se on naziva NOVČANICE DFJ.

Ukupna emisija novoga papirnoga novca je iznosila, zaokruženo 5,780.000.000 novih dinara. S obzirom na zlatni paritet i na masu gotovog novca, pre i posle I i II svetskog rata, može se zaključiti da je valutnom reformom pri kraju II svetskog rata Jugoslavija zadržala svoju monetarnu politiku i da se valutna reforma odnosila, pre svega, na blagovremeno eliminisanje mogućeg monetarnog haosa i velikih šteta koje su mogle nastati za našu zemlju.

Novi papirni novac bio je dugo u opticaju - skoro 15 godina, naročito apoeni od 10 i 20 dinara, jer novih odgovarajućih nije bilo. Povlačenje iz opticaja je počelo 1947, kada je Narodna banka Jugoslavije počela sa emitovanjem novog papirnog novca u apoencima od 50, 100, 500 i 1000 dinara. S obzirom na prilike u Zemlji posle rata, konačno povlačenje iz opticaja papirnoga novca iz 1945. izvršeno je krajem 1959, kada je završena naknadna zamena novčanica od 10 i 20 dinara.

(Nastavak u idućem broju)

Kupujem

Tel. 011 - 3223-621

Srboljub Jovanović

RAZNOVRSNOST NOVČANICA (I):

100 DINARA IZDANJA 16. V 1986

Prilikom pokretanja izlaženja ovog časopisa, koji bi po raznovrsnosti svog sadržaja trebao da bude i zanimljiv i koristan što većem broju naših članova i drugih čitaoca, smatrali smo da bi u njemu trebalo obraditi i teme koje će biti od pomoći početnicima u oblasti notafilije - sakupljanja papirnog novca. Zato ćemo u ovom kratkom članku, kao i u narednim nastavcima, prikazati pojedine primerke novčanica koje su, samo na izgled, iste, ali se bitno razlikuju po obliku i dimenzijama slova navedenih uz serijske brojeve.

Slika br. 1 prikazuje novčanicu od 100 dinara sa datumom izdanja 16. V 1986, kod koje se slova serije razlikuju u sledećem: Slovo 'B' je široko, a slovo "Z" je usko.

Da bi se ta razlika bolje uočila, prikazujemo jo uvećano na dve ilustracije. Na sliki br. 2 prikazana je novčanica koja je istovetna onoj prikazanoj na sl. br. 1, tj. napred pomenuta varijanta sa različitim dimenzijama serijskih slova.

Slika br. 3 prikazuje novčanicu istog izdanja, ali sa jednakim dimenzijama oba slova - na njoj su i 'B' i 'Z' iste širine.

Ovakvih novčanica sa različitim dimenzijama serijskih slova ima više, te ćemo se potruditi da ih sve registrujemo i prikažemo u nastavku izlaženja ove rubrike.

Barton s. r. l.

Sistiana 25/D - 34019 TRIESTE - Italia

Tel. / Fax 9939 40 299-646

KUPUJEMO SVE NOVČANICE

SRBIJE, CRNE GORE, JUGOSLAVIJE

I OSTALIH ZEMALJA.

Plaćamo izuzetne cene naročito za
SPECIMENE 00000 svih
zemalja sveta.

OTKUPLJUJEMO ZBIRKE
METALNOG I PAPIRNOG NOVCA,
FILATELIJE, RAZGLEDNICA I
KORESPONDENCIJE.

PLAĆAMO
4000 KR. / 1000 DIN. UNC.
Din. 20.000

Dipl. ing BOBAN LUKIĆ
Amministratore Unico

◆
ACQVISTIAMO TUTTI I TIPI DI BANCNOTE DI
SERBIA, MONTENEGRO, JUGOSLAVIA
E ALTRI PAESI.

Prezzi eccezionali pagiamo
in particolare per SPECIMEN
di tutti i paesi del mondo.

ACQVISTIAMO COLLEZIONI DI
MONETE, BANCNOTE
FILATELIA, CARTOLINE,
CORRISPONDENZA.

PAGHIAMO
4000 KR. / 1000 DIN. UNC.
Din. 20,000

Dott. STANISSA WALTER

Direttore Commerciale

CENE NOVČANICA KNJAŽEVINE I KRALJEVINE SRBIJE

Cene su u poenima. Vrednost 1 poena = Din. 3,30
1 DEM = 1 poen - 1 USD = 0,70 poena

Novčanica ima samo avers

1. 1 DINAR. Izd. 1.7.1876. Dim. 100 x 62 mm
Berlinsko plava sa žutom mrežicom

50.- 100.- 250.-

2. 1.5 DINARA. Izd. 1.7.1878. Dim. 120 x 60 mm
Berlinsko plava, bez mrežice.
2.2. Isto, sa žutom mrežicom.
2.3. Isto, sa mrežicom samo na jednoj strani.

100.- 200.- 300.-

R R

3.1. 10 DINARA. Izd. 1.7.1876. Dim. 131 x 98 mm
Berlinsko plava, sa tri cifre.
3.2. Isto, sa četiri cifre.

150.- 300.- 600.-

150.- 300.- 600.-

4. 50 DINARA. Izd. 1.7.1876. Dim. 189 x 126 mm
Berlinsko plava sa žutom mrežicom.

500.- 750.- 1250.-

5. 100 DINARA. Izd. 1.7.1876. Dim. 195 x 135 mm
Berlinsko plava.
5.1. 100 DINARA Izd. 2.7.1884. Dim. 195 x 135 mm
Potpis: D. Vajfejt i N. Spasić.
5.2. 100 DINARA Izd. 1.9.1884
Potpis: D. Vajfejt i N. Spasić.
5.3. 100 DINARA Izd. 1.9.1884
Potpis: J. Kremanović i N. Spasić.

750.- 1250.- 1750.-

R

R

R

5.4. 100 DINARA. Bez datuma, potpisa i serijskog broja.
5.5. 50 DINARA. Izd. 1.2.1885. Dim. 175 x 95 mm

R R

7.2. 50 DINARA. Izd. 1.3.1886. Dim. 175 x 95 mm

8. 10 DINARA. Izd. 1.1.1885. Dim. 131 x 95 mm

R

R

9. 10 DINARA. Izd. 14.1.1887. Dim. 140 x 95 mm

Berlinsko plava

30.- 120.- 220-

10.1. 10 DINARA. Izd. 2.1.1893. Dim. 139 x 84 mm. Berlinsko plava,
bez mrežice, sa 1 cifrom u serijskom broju

15.- 30.- 45-

10.2. Isto, sa 2 cifri u serijskom broju.

15.- 30.- 45-

10.3. Isto, sa 3 cifri u serijskom broju.

20.- 35.- 50-

10.4. Isto, sa žutom mrežicom i sa 1 cifrom
u registarskom broju.

20.- 35.- 60-

10.5. Isto, sa 2 cifre.

20.- 35.- 60-

10.6. Isto, sa 3 cifre

20.- 40.- 70.-

10.7. Isto, ali poništено sa 5 rupija.
Naljep "ANNULÉ".

40.- 80.- 100.-

10.8. Isto, naljep ANNULÉ i "ПОЧИНИТЕНА" ili nepravilna
izmjenica

60.- 80.- 160-

11.1. 20 DINARA. Izd. 5.1.1896. Dim. 158 x 96 mm. Berl plava,
bez mrežice, sa 1 cifrom u serijskom broju

120.- 200.- 400-

11.2. Isto, sa 2 cifre u serijskom broju.

120.- 200.- 400-

11.3. Isto, sa 3 cifre u serijskom broju.

150.- 250.- 500-

11.4. Sa žutom mrežicom i 1 cifrom
u registarskom broju

150.- 200.- 450-

11.5. Isto, sa 2 cifre u registarskom broju.

150.- 200.- 450-

12.1. 100 DINARA. Izd. 5.1.1905. Dim. 171x101 mm. Svetoplava,
bez mrežice, sa 1 cifrom u serijskom broju

15.- 30.- 60-

12.2. Isto, sa 2 cifre u serijskom broju.

15.- 30.- 60-

12.3 Isto, sa 3 cifre u srpskom broju	15.-	30.-	60.-
12.4 Sa 2tom mrežicom i sa 1 cifrom u registarskom broju.	40.-	65.-	125.-
12.5 Isto, sa 2 cifre u registarskom broju.	40.-	65.-	125.-
12.6 Isto, sa 3 cifre u registarskom broju.	40.-	65.-	125.-
12.7 Tanji papir, svelija štampa, sa mrežicom; faksimil polpisa tanji.	15.-	30.-	60.-
12.8 Kao 12.3, ali slabiji papir i sveliji crtež.	15.-	30.-	60.-

12.9 Isto, ali punoštena sa 7 rupa.	25.-	45.-	90.-
-------------------------------------	------	------	------

13 50 DINARA, Izd. 1.8.1914. Dim. 166 x 99 mm. Tarnočlubnočetni.	500.-	750.-	1000.-
14.1 20 DINARA, Izd. 1915. Dim. 108 x 96 mm. Beliščko plavo Kao br. 11.1 ali preštampana račima "U srebrnu".	R		
14.2 Kao br. 11.2 ali preštampana račima "U srebrnu".	R		
14.3 Kao br. 11.1 ali preštampana račima "U srebrnu" na levoj, i "EN AROENT" na desnoj strani.	R		

15. 5 DINARA, Razni datumi, svaki dan od 1.9.1916. do 31.12.1917. 487 raznih datuma. Cena bez obzira na datum.	20.-	60.-	120.-
---	------	------	-------

15. 5 DINARA, Razni datumi, svaki dan od 1.9.1916. do 31.12.1917.
487 raznih datuma. Cena bez obzira na datum.

PREŠTAMPANE NOVČANICE

Srpske novčanice
žigasale su austro-ugarske okupacione
vlasti 1916. godine.
Postojele su 2 vrste
žiga, jedan za Beo-
grad i drugi za
ostale gradiće u Sr-
biji. Svi žigovi su
LJUDIČASTE boje,
ako nije drugače
navedeno.

16. 10 DINARA
1887 (Kat. br. 9)
i 1893 (Kat. br. 10)

Mesto	Br. 9	Br. 10.1	Br. 10.2	Br. 10.3
BELGRAD	R	60.-	110.-	115.-
BELGRAD-LAND	R	60.-	110.-	115.-
ČAČAK	R	90.-	130.-	120.-
ČAČAK - omni žig	R	80.-	110.-	100.-
GORNJI MILANOVAC	R	110.-	130.-	120.-

KRAGUJEVAC	R	60.-	110.-
KRAGUJEVAC-crveni žig	R	125.-	215.-
KRUŠEVAC	R	60.-	110.-
NOVI PAZAR	R	170.-	245.-
PRIJEPOLJE	R	195.-	275.-
SMEDEREVO	R	70.-	120.-
SMEDEREVO-plavi žig	R	110.-	175.-
ŠABAC	R	60.-	110.-
ŠABAC-plavi žig	R	120.-	175.-
UŽICE	R	100.-	175.-
UŽICE-plavi žig	R	110.-	175.-
VALJEVO	R	115.-	175.-

17. 20 DINARA 1898. (Kat. br. 11) i 1915 (Kat. br. 14)

Mesto	Br. 11.1	Br. 11.2	Br. 12.1	Br. 12.2
BELGRAD	150.-	300.-	300.-	300.-
BELGRAD-LAND	150.-	300.-	300.-	300.-
ČAČAK	165.-	350.-	350.-	350.-
ČAČAK - omni žig	180.-	400.-	350.-	350.-
GORNJI MILANOVAC	150.-	300.-	350.-	350.-
KRAGUJEVAC	150.-	300.-	350.-	350.-
KRAGUJEVAC-crveni žig	225.-	400.-	400.-	400.-
KRUŠEVAC	150.-	300.-	350.-	350.-
NOVI PAZAR	240.-	450.-	500.-	500.-
PRIJEPOLJE	250.-	455.-	500.-	500.-
SMEDEREVO	160.-	325.-	370.-	370.-
SMEDEREVO-plavi žig	185.-	375.-	400.-	400.-
ŠABAC	150.-	300.-	350.-	350.-
ŠABAC-plavi žig	200.-	300.-	350.-	350.-
UŽICE	175.-	350.-	400.-	400.-
UŽICE-plavi žig	185.-	375.-	400.-	400.-
VALJEVO	175.-	355.-	350.-	350.-

18. 50 DINARA 1915. (Kat. br. 13) - Postoje preštampane sve novčanice kao što je napred navedeno i sve su vrlo retke - RR.

19. 100 DINARA 1905. (Kat. br. 12)

Mesto	Br. 12.1	Br. 12.2	Br. 12.3
BELGRAD	80.-	130.-	130.-
BELGRAD-LAND	80.-	130.-	130.-
ČAČAK	100.-	165.-	165.-
ČAČAK - omni žig	80.-	110.-	110.-
GORNJI MILANOVAC	110.-	200.-	200.-
KRAGUJEVAC	80.-	130.-	130.-
KRAGUJEVAC-crveni žig	130.-	225.-	225.-
KRUŠEVAC	80.-	130.-	130.-
NOVI PAZAR	160.-	260.-	260.-
PRIJEPOLJE	200.-	300.-	275.-
SMEDEREVO	80.-	130.-	130.-
SMEDEREVO-plavi žig	100.-	165.-	165.-
ŠABAC	85.-	145.-	145.-
ŠABAC-plavi žig	135.-	210.-	210.-
UŽICE	100.-	165.-	165.-
UŽICE-plavi žig	100.-	165.-	165.-
VALJEVO	100.-	150.-	150.-

KUPUJEM !

Odlikovanja i medalje

Metalni novac do 1970.

Papirni novac do 1955.

Dragan Stanisavljević

011-772-763

KAD SU NAS VOLELI

Za veku od današnjeg nevodnog vremena, nekada su u Americi sa srpskim pisalo o nama. Iz tog vremena prenosimo prevod članka o prvoj srpskoj medalji posvećenoj Srbiji, izdanju 1917. godine u časopisu "The Numismatist" (Vol. 30, no. 2).

SRPSKA MEDALJA NA BOSTONSKOM DOBROTVORNOM BAZARU

Na dobrotvornom bazaru u korist saveznika, koji se održavao u Bostonu u toku decembra, javnosti je ponudena umetnička medalja koju je skovala Gorham kompanija iz Njujorka. Na aversu je prikazana svetinja Srbije uz natpis "SRBIJA SE PREDAJE SAMO BOGU". Medalju je dizajnirala gospoda Anna C. Ladd iz Boston, Masa. (v. The Numismatist, avgust, izd. 1918), koja je izjavila:

"Bronzana medalja herojske Srbije koju sam ja izradila, promera 11 inči, predstavlja original, na osnovu kojeg su izradene manje medalje. Original poklonjen je krunskom prinцу Srbije (prestolonasledniku) Aleksandru, od strane Komiteta dobrotvornog srpskog bolničkog društva. Repliku od 11 inči kupio je jedan od kitara Metropolitan muzeja, a potom i kitara Bostonskog umetničkog muzeja.

Lik koji personifikuje Srbiju, grčkog je tipa. Ona nosi mač sa kratekom i krunu cara Lazara, kosovskog heroja koji je tamo ubijen 1389. godine. Premda je svetac-zaštitnik Srbije bradati episkop Sveti Sava, ja sam ráđi izabrala VILU, ratobornu devicu koja se pojavljivala pred Markom i drugim junacima pred bitku. Ona je neka vrsta Valkirije, andela čuvara. Srpska vila, prisutna u pesmama i pričama, isticala je veru u Boga i Svetog Jovana, i uvek podsticala narodni otpor protiv turskih osvajača."

Vojislav Mihailović

MEDALJE

I DEO

Kada se govori o medaljama, nužno je prvo reći šta su medalje, odnosno dati definiciju medalje. Kako moderni rečnici kažu, "medalja je komad metala, obično sličan novcu, liven ili kovan, sa natpisom ili predstavom koji obeležavaju neki događaj..." Naziv *medalja* dugo se koristio za označavanje novca, tako da kod starijih pisaca novac je često ili skoro uvek nazivan medaljom, o čemu nam je ostalo svedećenje u starim numizmatičkim knjigama ili u nazivu neke ranije oformljene zbirke novca.

Medalje su nastale u XV veku u vreme velikog poleta Renesanse, i za razliku od slikarstva ili vajarstva, medaljerstvo je autentičan proizvod Renesanse.

Medalja liči na novac po svom obliku, koji je uglavnom okrugao. Postoje i medalje drugačijeg oblika, ali istini za volju, posloje i novci koji nisu okrugli. Kod oblika, sličnost sa novcem prestaje. Medalja nije sredstvo ekonomskog prometa, pa nije važno od kakvog metala i koje funkcije je napravljena. Često se izrađuju od neplremenitih mekih metala pogodnih za obradu, ali bez vrednosti. Medalja se uvek nosi ili drži zasebno, bez fizičkog dodira sa drugim medaljama ili novcima. Ona je uvek umetničko delo, ili bar je zamišljena kao takvo. Njen reljef je znatno uzdignutiji od reljefa novca, jer je kod nje važan estetski učinak, a nije prilagođena da se slaže jedna na drugu. Pošto se ne meša sa drugim medaljama ili novcima, materijal od koga se pravi može biti mek (kako je napred rečeno, to je čak i preporučljivo), jer se neće naći u optičaju gde bi mogla da se izliže.

Kako je medalja dobila ime? Ima nekoliko spekulacija o tome koje su se uglavnom svodile na to da je naziv *medalja* derivirao od reči *meto*. Najverovatnija prepostavka je, ipak, da je naziv postao na sledeći način: U srednjem veku, reč *medalja* (*medaglia*, *medailla*) označavala je obol ili poludinar. Kasnije, ovaj apoen je zaostao, odnosno izgubio tečnju (optičiju) vrednost, te je postao sinonim za "stari novac", tj. novac koji više ne važi u optičaju. Još kasnije, ovaj termin se proširio na sav stari novac, pa i na antički, čime se objašnjava upotreba reči *medalja* za antički novac. Kada je počela izrada medalja, one su dobile taj naziv, jer su sa jedne strane podsećale izgledom na novac, ali nisu imale optičnu vrednost, te su bile izjednačene sa nevažećim novcem.

Govoreći o medaljama, odmah treba izvršiti razgraničenje od plaketa, koje, često naročito kada su u pitanju zbirke iz perioda Renesanse, idu zajedno sa medaljama. Plaketa je ravan komad metala, ukršen reljefom, namenjen da se upotrebni kao dekoracija. Plaketa je obrađena samo sa jedne strane, sadrži ukras ili neutralne predstave, po pravilu nije okrugla i služi da se kao sastavni deo uključi u neki drugi predmet. Medalja je, naprotiv, samostalna, sama za sebe predstavlja celinu. Kao najvažnija razlika javlja se sadržina reljefa. Kod plakete je to ornament, dok je kod medalje, bar prilično dugo vremena od postanka, sadržina makar jedne strane predstava neke lica na koju se medalja odnosi. Takođe, medalja sadrži i natpis, dok to kod plakete nije slučaj.

Medalja, kako je rečeno, nastala je u XV veku. Ustvari, nešto ranije, samim krajem XIV veka, izrađena je jedna medalja u Karari koja je komemorisala ponovo zadobijanje Padove od strane Frančeska od Karare iz ruku milanske države. Ova medalja se ne može smatrati Renesansnom medaljom, jer nema ni malo originalnosti niti stilova Renesanse. To je prosta kopija rimske novčarske umetnosti, ona je više nego inspirisana rimskim medaljonom, jedan neuspeo pokušaj spajanja savremenog događaja i stila jednog prohujalog vremena.

Prvi renesansni medaljer bio je *Antonio Pisano* zvan *Pizanelo*. Radeći kao slikar kod porodice d'Este, video je za vreme ferarskog koncila 1438. godine pretposlednjeg vizantijskog cara Jovana VIII Paleologa i napravio njegovu medalju, koja je kao i sve Pizanelove medalje potpisana. Interesantno je primetiti da se Pizanelo potpisivao kao "slikar Pisano" (*Pisano pictoris*), što mu je bio osnovni poziv. Treba još nešto pomenuti u vezi sa Pizanom. Dugo se mislilo da mu je ime *Vittore* a ne *Antonio*, pa je trebalo da prođe četiri i po veka od njegove smrti da mu se pravo ime utvrdi, što je učinjeno početkom ovog veka.

Pored Paleologove medalje, Pisanello je napravio još niz sjajnih medalja, kao što su medalje Sigismunda Malatesta gospodara Riminija, Leonela d'Este, markiza od Ferare, Cecilia Gonzaga, čerke Danfranceska I od Milana, kojima je neosporno postao ne samo prvi veći i najbolji majstor medalja svih vremena. Psihološka obrada portreta, raznovrsnost predstava na reversima, kao i dirljiva poetičnost pojedinih scena, nisu dostignuli opusom ni jednog kasnijeg medaljera.

Italijanska renesansa dala je još velikih medaljera, kao što je Mateo de Pasti iz koga su ostali nezaboravni medaljerski portreti Sigismunda Pandolfo Malatesta i njegove žene Izote itd. Mateo je bio arhitekta, skulptor, slikar i miniaturista, a izradom medalja se bavio usput, baš kao i drugi medaljeri toga vremena.

Pisanello, Malatesta Novello

Medaljerstvo je bilo sporedno zanimanje vrlo dugo u kome su se ogledali, inače vrlo poznati, zlatari, vajari, slikari, majstori terakote i majolike, od kojih su najpoznatiji: Dan Marko Kavali, Frančesko di Bordin, Dentile Bellini, Karadoso Fopa, Jakopo Tati zvani Sansovino, Pastorino da Pastorini, Benvenuto Čelini. Treba pomenuti još nekoliko italijanskih medaljera. Na prvom mestu Sperandio Savelia, jednog od najplodnijih, zatim Venecijanca Vitora Gambela.

Najzad nekoliko reči o sjajnom medaljera Leone Leoniju, zvanom Arethnus, čiji privatni život nikako nije šao uz umetnički. Sa jedne strane kao umetnik se istakao napravivši nekoliko čarobnih portreta, kao Mikelandelov i Karla Petog, dok se kao šovek ogladao u velikom broju kriminalnih dela, kao što su pokušaji ubistava i teško razbojništvo.

Kada se govori o medaljerima sa socijalnim sklonostima, ne sme se izostaviti poznati medaljer iz Padove,

Dovani del Cavino, najozloglašeniji imitator antičkih rimskih novaca. Zbog njega se naziv "Padovaner" upotrebljava za označavanje svih imitacija rimskih novaca izrađenih u XVI veku. On je bio vešt i uspešan falsifikator rimskih antičkih novaca, posebno sestercija, od kojih je i danas mnoge teško razlikovati od originala. Taj deo njegovog opusa ne može se smatrati da je inspirisan starim rimskim novcima, i pokušaj da se to učini su vrlo naivni, jer se radi o svesnom falsifikovanju.

Albrecht Dürer, der Vater, ein Goldschmid :
von seinem Sohne gleiches Namens, dem berühmten
Meister, gezeichnet, vor 1514.

Izrada medalja je brzo bila prihvaćena van Italije, u Nemačkoj, Francuskoj, Holandiji. U Nemačkoj, neposredno posle pojave prvih medaljerskih radova u Italiji, dolazi do izrade medalja. Za razliku od italijanskih, nemačke medalje su manje inventivne i imaju nečeg pravolinjskog. Na aversu je naravno portret, a na reversu grb. Nedostaju raznolika i raznorodna rešenja reversnih predstava italijanskih majstora. Medalje u Nemačkoj su u početku radili isključivo rezaci kalupa za novac, pa je izrada bila uobičajeno dobra za ove dve grane primenjene umetnosti. Naravno, medalja kao nov medijum bila je vrlo izazovna, te kasnije i drugi umetnici učestvuju u njihovoj izradi, baš kao i u Italiji, među kojima je bilo i vrlo poznatih, od kojih je svakako najveći Albrecht Dürer.

Za razliku od Italije, u Nemačkoj su se skoro odmah pojavili medaljeri kojima je pravljenje medalje postao jedini ili glavni posao. Njihovi opusi su vrlo obimni i uveliko prevazilaze brojem napravljenih primeraka i najplodnije italijanske medaljere. Tako Hans, sin Ulriha Švarca od Augsburga, za desetak godina rada napravio je oko 130 medalja, ogroman broj kada se poređi sa produkcijom nekog njegovog italijanskog kolege. Sledeći plodan nemački medaljer je Kristof Vajdin, autor velike grupe augburških medalja, koji je posvećivao veliku pažnju izradi natpisa i komponovanju reversa. Važni nemački medaljeri iz vremena Renesanse su Fridrik Hagenauer, tvorac preko 230 različitih medalja, Hans Kels od Kaufbojrena, Matas Gabel, Peter Fletner, Hans Bolsterer.

Nemački medaljeri dali su veliki broj dela, mnogo više nego njihove italijanske kolege. Ali, umetnički domet nemačkih medalja ne može se meriti sa italijanskim. Istina je da je zanatski nivo izrade medalja u Nemačkoj bio na znatno većoj visini nego u Italiji, što je razumljivo kada se zna da su medalje uglavnom izradivali rezaci kalupa za novac i pečate, ali je umetnički domet manji, jer je manji broj istinskih umetnika radio ovaj posao. Ipak, mora se priznati da nemačke medalje nisu nepričuće. Samo, ako se posmatraju u većem broju, izazivaju monotoničnu i preovlađujući utisak.

Umetnički ulicaji, kao moda, brzo su se prenosili iz Nemačke u Holandiju, Belgiju i dalje, pa takođe i nova veština pravljenja medalja. Medalje su došle u Holandiju i neposredno iz Italije, jer je još 1468. godine italijanski medaljer Nikolo Spinelli radio na dvoru Čarlsa Bolda. Jedan od prvih medaljera je Kvintin Metsis, autor medalje Erazmusa Roterdamskog, za kojim sledi Žan Sekond, inače brilljantan pesnik, pa Mihail Merkator. Najpoznatiji flamanski medaljer je svakako Jakob Jongelinck, po zanimanju skulptor, a koji je još kao mladić radio u Milanu kod Leona Leonija.

Medaljerstvo se rano počelo razvijati u Francuskoj, a brzo je prihvaćeno u Engleskoj. Zanimljivo je da u Španiji, zemlji u kojoj je primenjena umetnost bila vrlo razvijena i sa dugačkom tradicijom, dugo vremena nema domaćih medaljera, i da su sva potrebe za medaljerskim izrađevinama zadovoljavane od strane gostujućih italijanskih medaljera.

(Nastavak u sledećem broju)

GEORG ADAM ŠAJD

IZRAĐIVAČ SRPSKIH ODLIKOVANJA

Od samog početka uvođenja institucije odlikovanja u Srbiji u drugoj polovini XIX veka, Dvor i vlada Srbije svoje narudžbine za izradu ordena, medalja i ostalih državnih oznaka ostvarivali su kod bečkih juvelirske firmi, specijalizovanih u izradi pomenutih proizvoda za mnoge evropske, a posebno balkanske zemlje.

Jake trgovачke veze između Beograda i Beča omogućavale su povoljnu i efikasnu realizaciju zadatih projekata. A visoki standardi bečkog umetničkog занатства i nadarenost i bogatstvo ideja domaćih umetnika, ostvarili su proizvode najvišeg umetničkog i estetskog dometa.

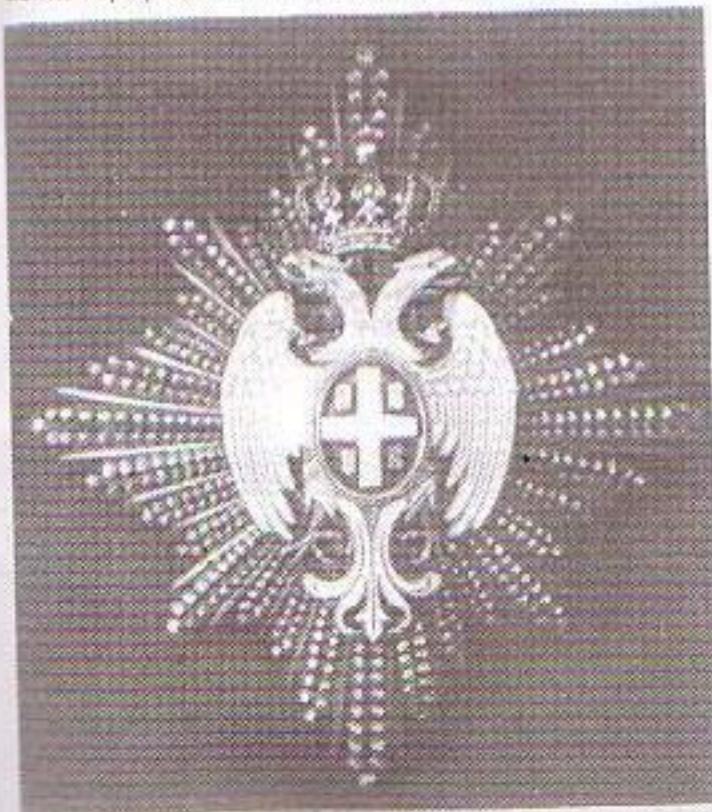
Pored ostalih bečkih juvelirske firmi, ordenje, medalje i oznake za Kraljevinu Srbiju, krajem XIX i početkom XX veka izrađivala je i firma Georga Adama Šajda (Scheid). Prolazili ove firme rađeni u plemenitim metalima, zlatu i poluhromnom emaju, odlikovali su se luksuznom i pedantnom izradom i sintetizovali su polet i entuzijazam mlađe balkanske Kraljevine i raskoš i rafiniranost dunavске Monarhije.

Firma Georga Adama Šajda izrađivala je porudžbine za Kraljevinu Srbiju u vreme vladavine kraljeva Aleksandra I Obrenovića i Petra I Karađorđevića, sve do početka rata Srbije sa Austrijom.

Izrađivani su ordeni Belog Orla, Svetog Save, Takovskog krsta i Karadorđeve zvezde svih klasa. Medalje za usluge kraljevskom domu, za građanske zasluge, te oznake Skupštine i Vojne akademije Kraljevine Srbije.

Svi ovi proizvodi firme Georga Adama Šajda, pored uobičajenih državnih žigova Austro-Ugarske za oznaku kvaliteta plemenitog metala i dozvole izvoza, nose i žig Šajdove firme. On se pojavljuje kao skraćenica imena vlasnika firme "G.A.S." ili "G. A. SCHEID".

Naši kolekcionari - faleristi ponosni su primerima iz svoje zbirke koje je izradila firma Georga Adama Šajda. Pojedini

REDEN BELOG ORLA

Georg Adam Scheid

od tih primeraka su pravi kolekcionarski rariteti. Zato me je zainteresovalo da saznam nešto više o tom nekadašnjem vrhunskom izrađivaču prelepih odlikovanja. Tim više što je veza Šajda i Srba posebno zanimljiva za naše faleriste - kolekcionare i one koji se bave proučavanjem odlikovanja.

Biografske podatke o G. A. Šajdu pribavio sam zahvaljujući ljubaznosti gosp. Aleksandru Leku, faleriste koji, kao i mnogi drugi ozbiljni kolekcionari, veliku pažnju poklanjam istraživačkom radu svih oblasti naše faleristike. Ovi podaci baziraju se na objavljenoj dokumentaciji Austrijskog zavoda za preradu srebra i zleta (ÖGUSSA) koji je nastao spajanjem firmi Sheld i Roessler.

GEORG ADAM ŠAJD rođen je 1838. godine u Šenau (Schönau) kod Hajdelberga, u tadašnjem Velikom vojvodstvu Baden. Kao 16-togodišnji dečak, 1853. godine, odlučuje se za struku u kojoj će, kasnije, postati slavan - pristupa firmi C. Grösser da bi izučio занат. Čim je postao kalfa, osamostaljuje se i započinje svoja usavršavanja. Odlazi najpre u Pforchajm centar evropske proizvodnje nakita, pa zatim presejava u Beč. Ubraja se u najpoznatije poslovne lude koji su u drugoj polovini prošlog veka došli u Austriju iz Nemačke i koji su odigrali značajnu ulogu u razvoju novih industrija u Austriji.

U ranom periodu svoje poslovne aktivnosti, on se upoznaje proizvodnim metodama, radeći ili saradujući sa najpoznatijim fabrikama iz svoje branže, kao što su C. L. Fasmaht, F. P. Šlezinger, Georg Guthart, Julius Unger i Blancher & Co.

Od 1862. godine započinje najznačajnija etapa njegovog života jer se te godine povezuje sa Mihajlom Markovićem (Michael Maekowitch), uglednim i vrlo imućnim "gradskim zlatarem" iz Beča. Marković je već 1849. godine imao svoju vlastitu firmu za proizvodnju zlatnih i srebrnih predmeta. Proizvodnja se uglavnom zasnivala na ručnoj izradi, dok Marković nije upoznao Georga A. Šajda, sa kojim se najpre poslovno povezao, a potom i familijarno. Georg Adam Šajd ženi se Markovićevom čerkom Herminom koja, udsjom za stranca, gubi austrijsko državljanstvo, ali 1868. godine njoj je vraćeno, a Georgu dano austrijsko državljanstvo.

Marković i Šajd osnivaju zajedničku firmu, fabriku nakita "Markowitch & Scheid" i postižu izuzetno dobre poslovne rezultate.

Michael Markowitsch

Njihova suradnja bila je i dobra i obostrano korisna, sve dok, s vremenom, nije došlo do nesuglasica. One su posebno došle do izražaja 1875. godine, kada Mihajlo uvodi u posao svog sina Adolfa. Te iste godine Šajd stiče pravo da u Beču registruje vlastitu zlatarsko-juvelirsку firmu.

Do definitivnog razlaza sa Mihajlom i Adolfovom Markovićem došlo je u januaru 1882. godine, kada je rasformirana firma Marković & Šajd. Istovremeno oba bivša partnera formiraju zasebne firme i to:

RAZMENA
I KUPOVINA
Odlikovanja
CRNE GORE,
Starinskog oružja
i stručne
literature iz te
oblasti.

☎ 1775-736

Za vas gospodu
NUMIZMATIČARE
poseban tretman berberina!

ZORAN OBESVA

"kraljevski brica"
iz ul. Kralja Petra I br. 23

Zbog velike popularnosti
lokala, zakazivanja nema.
Dodi i čekaj!

Ako se numizmatičari
pozovu na ovaj oglas,
pružiće im se
specijalni tretman!

Servis laboratorijske i
merne opreme (specijalne
vage, uređaji za pritisak itd.)
nudi Vam svoje usluge.

Obratite se servisu

"POPOVIĆ"

Ljubomir Popović
Pavla Papa 16, Beograd
Tel. 32-27-057

Znamo da numizmatičare
interesuje vrhunска tačnost i
preciznost, a u toj oblasti mi
smo najstručniji! JAVITE SE!

Georg Adam Šajd
Fabrika srebrenog i zlatnog
nakita G. A. ŠAJD
u Grupendorfstrasse 85, Beč

Mihajlo i Adolf Marković
Fabrika zlatne i srebrane
robe MARKOVIĆ i SIN
u Santwirtgasse 8, Beč

Oba novoosnovana preduzeća u početku su odlično poslovala, što se vidi iz jednog Izveštaja o kreditnom bonitetu iz 1883. koji citiramo:

"Šefovi obe firme bili su ranije kompanjomi u firmi "Marković i Šajd", a podelili su se u januaru prošle godine. Svaki je pored svoje vlastite kuće podigao uzomo opremljenu fabriku. Procjenjuje se da kuća svakog pojedinačno vredi 100.000 guldena, a ukupna imovina svake pojedinačne firme na jedan milion. Kako i Šajd i Markovići (otac i sin) važe kao visoko čestni ljudi, čiji se poslovi smatraju za najznačajnije i najuspješnije u branši, i ubrajaju vlasnike firmi u prve austrijske industrije, obe firme su pouzdano dobre za svaki kreditni iznos".

Odmah po osamostaljenju, u rad Šajdove firme, po običaju tadašnjeg vremena, uključuju se članovi njegove potodice. Najpre, 1883. godine, supruga Hernina (koja je u sporu oca i muža stala na muževu stranu), zatim bratanac Georg Šajd (1885) i sin Robert, koji je u vreme pretvaranja firme u akcionarsko društvo (1897) bio jedan od glavnih dizajnera u fabriki. Drugi njegov sin, Ludvig, uključuje se u rad fabrike 1912. godine, a godinu dana pre toga Georg Adam Šajd povukao se u penziju. G. A. Šajd umire 1921. godine. Nakon njegove smrti, firma dolazi u krizu, ali se jedan deo ipak uspešno održao. Taj deo Šajdove firme je 1935. godine otvorio u Kraljevini Jugoslaviji svoje predstavništvo za trgovinu plemenitim metalima.

ГАЛЕРИЈА АНТИКАРДИЈА
ЖИКА

Српском нумизматичком друштву
и његовим уваженим члановима
своје симпатије и добре жеље
упућује

Галерија и антикардија
Стојиловић Живорад

Петроградска 4

Тел. 44-05-90

КОД КАДЕНИЋ ПИСАЦЕ

Београд

ŠABAC U NUMIZMATICI

Namena mi je da u ovom radu, na jednom mestu, opišem sve meni trenutno poznate primerke novca, akcija, medalja, žetona i bonova koji su izdavani u Šapcu. Odmah na početku moram istaći da je ova komplikacija tek početak i osnova za dalja istraživanja i za buduće dopune popisa navedenog materijala, koji je do sada slabo poznat i neistražen. Članak sam napisao na osnovu uvida u zbirku Narodnog muzeja u Šapcu, lične zbirke i dostupne literature. Biću zahvalan svima koji mi ukažu na propuste i pomognu u daljem radu na ovom polju.

Prvi pisani dokument u kojem se pominje *Zaslon*, prvo bitno ime grada Šapca, potiče od 1454. godine. Turškim osvajanjem i podizanjem tvrđave oko 1470. godine, mesto menja ime u *Bejurdelem*. Što u prevodi znači "onaj što tuče u bok". To bi trebalo da naznači da se iz njega lako mogla napasti Ugarska. Oko 1476. godine u upotrebu ulazi sadašnji naziv grada - *Šabac*. Te godine se u letopisu pominje "*Zaslon* iže zvat se Šabac". Sve do sredine XVII veka u upotrebi su svi ovi nazivi, da bi se od tada upotrebljavao samo naziv ŠABAC.

Tokom druge polovine XV i početkom XVI veka Šabac nekoliko puta menja gospodare, prelazeći iz turskih u ugarske ruke.

U Prvom srpskom ustanku Šabac je prvi grad koji je na kratko oslobođen od Turaka 17. aprila 1804. godine. Srbi ponovo osvajaju grad 25. januara 1807., i u njemu ostaju sve do propasti ustanka 1813. godine. Dve godine kasnije raja ponovo diže ustanak i zahvaljujući diplomatskim sposobnostima kneza Miloša Obrenovića Srbija postaje vazalna kneževina. U važnijim gradovima, pa i u Šapcu, ostaju turski garnizoni.

Kulturalni napredak grad je počeo da doživljava prvi mirnih godina nakon 1816. zahvaljujući jedinom časopisu među braćom Obrenović, Jevremu, koji je postavljen za upravitelja Šapca i Podrinja i koji je u gradu boravio od 1816. do 1835. godine. Gospodar Jevrem u gradu

podiže svoj dvor, koji oprema po evropskom uzoru, pa tako u Šabac i Srbiju stiže prvi klavir i krevet za njegovu čerku Anku. U njegovo vreme gradani Šapca sa svojih prozora skidaju "pendžerli" hrtiju i kroz prva prozorska stakla u Srbiji gledaju kako njihov grad postaje "po vokusu evropskem". Napredak grada se odvija i na prosvetnom planu, pa se u prvoj polovini XIX veka otvara osnovna škola za srpsku dečiju, ali i posebne škole za jevrejsku i cincarsku decu. Polugimnazija sa svojim radom otpočinje 1837. godine.

Mnoge novine stižu u Šabac i Srbiju zahvaljujući ekonomskom napretku grada koji je naročiti uspon doživeo posle odlaska turskog garnizona 10. aprila 1867. godine. Roba sa šabačkog pristaništa, jednog od najvažnijih u Srbiji, stiže tako do Pešte, Beća pa i dalje, a za užrat u grad stižu nove civilizacijske tekovine. O ekonomskom i kulturnom napretku dovoljno govore podaci da je u gradu jedno vreme izlazilo 13 listova, posle Beograda najviše u Srbiji. Ovde od početka i svetskog rata radi i šest lokalnih banaka i nekoliko ekspozitura iz drugih gradova.

Šabac na početku XX veka

Nažalost, rat sve ovo prekida. Grad doživljava strahovita razaranja a većina stanovnika biva odvedena u logore po Mađarskoj. Po završetku rata, za pretrpljenja razaranja i stradanja koja je doživeo "Srpski Verden", dobija tri odlikovanja - *Francuski Ratni krst* 1920. godine, *Čehoslovački Ratni krst 1926.* i *Karadorđevu zvezdu* 1934. godine. Grad se teško oporavlja od razaranja i tek će se tridesetih godina ovog veka nazreti prvi nagoveštaji privrednog oporavka. Ali grad više nikada nije doživeo svoj ekonomski i kulturni sjaj koji je imao krajem XIX i početkom XX veka.

NUMIZMATIČKI KATALOG ŠAPCA

Primeri iz kataloga čije su ilustracije ovde uključene, označeni su zvezdicom (*) ispred rednog broja.

I - Novčanice

Tokom austro-ugarske okupacije Srbije izvršeno je u avgustu 1916. godine žigosanje novčanica Kraljevine Srbije. Žigosanje je vršeno u više gradova, pa tako i u Šapcu. Korišćen je ovalni pečat u čijoj je sredini grb dvojne monarhije ispod kojeg je natpis "KREISKOMANDO". Okolo je tekst "K. u. K. MILITÄR GENERALGOVERNMENT IN SERBIEN - ŠABAC". Upotrebljavane su dve boje mastila - ljubičasta i plava. Za Šabac su žigane sledeće srpske novčanice:

- 10 dinara sa datom 14.1.1887.
a) Boja žiga ljubičasta
b) Boja žiga plava
- 10 dinara sa datom 2.1.1893.
a) Boja žiga ljubičasta
b) Boja žiga plava
- 20 dinara sa datom 5.1.1905.
I - Bez mrežice
a) Boja žiga ljubičasta
b) Boja žiga plava
II - Sa mrežicom
a) Boja žiga ljubičasta
b) Boja žiga plava
- 20 dinara sa datom 5.1.1905.
preštampana 1915 - "U SREBRU"
a) Boja žiga ljubičasta
b) Boja žiga plava
- 50 dinara sa datom 1.8.1914.
a) Boja žiga ljubičasta
b) Boja žiga plava
- 100 dinara sa datom 5.1.1905.
a) Boja žiga ljubičasta
b) Boja žiga plava

II - MEDALJE I PLAKETE

*1. SPOMENICA KOLA JAHĀČA "KNEZ MIHAJLO" U ŠAPCU O STOGODIŠNJCICI JEVREMA OBRENOVIĆA 1890. Av.: Dopojasno poprsje Jevrema Obrenovića i natpis "SPOMEN STOGODIŠNJIĆE GOSPOĐADA JEVREMA T. OBRENOVIĆA U ŠAPCU 1890". Rv.: Mihailo Obrenović na konju i natpis "DUХOVNI PATRON KOLA JAHĀČA KNEZ MIHAJLO OSNOVANO U ŠAPCU 1888". Medalja sa ušicom, pozlaćena bronza, prečnik 35 mm.

2. SPOMENICA OSVEĆENJA ZASTAVE KOLA JAHĀČA "KNEZ MIHAJLO" U ŠAPCU 1894. Av.: Poprsje kralja Aleksandra I Obrenovića i natpis "NAJVEĆI ZAŠTITNIK I NAJVEĆI DOBROTVOŘ KOLA JAHĀČA KNEZ MIHAJLO USPOMENA NA IV ZEMALJSKO VETE KOLA JAHĀČA". Rv.: Poprsje kneza Mihaila, nadje i dva reda paokolo "DUХOVNI POKROVITELJ KOLA JAHĀČA KNEZ MIHAJLO USPOMENA NA OSVEĆENJE ZASTAVE KOLA JAHĀČA 4. IX 1894. ŠAPAC". Medalja sa ušicom, pozlaćena bronza, prečnik 35 mm.

- TRIDESET GODINA HEMIJSKE INDUSTRIJE "ZORKA" 1968. Av.: U reljefu prikazani simboli hemijske industrije obavijeni florovim listovima sa trakom na kojoj su godine "1938 - 1968". Rv.: Ravan. Autor Nebojša Mitić. Iskovano 100 komada u zavodu za izradu novčanica i kovanog novca (ZIN - Beograd). Plaketa, posrebreni tombak, prečnik 65 mm.
- POZORIŠNE SVEČANOSTI "LJUBIŠA JOVANOVIĆ". Av.: Portret glumca Ljubiše Jovanovića i natpis "ПОЗОРИШНЕ СВЕЧАНОСТИ ЉУБИША ЈОВАНОВИЋ - ШАБАЦ". U četvrtastom okviru signatura "M 75". Rv.: Grb grada Šapca. Autor Nebojša Mitić. Izrađeno u ZIN-u od 1975. godine po jedan primerak. Medalja, zlato, prečnik 40 mm.
- ZLATNA PLAKETA RUKOMETNOG KLUBA "METALOPLASTIKA" 1983. Av.: U reljefu prikazana stilizovana ruka koja drži rukometnu loptu u kojoj je tekst "MP Šabac". Okolo natpis "1958 RUKOMETNI KLUB METALOPLASTIKA ŠABAĆ". Rv.: Ravan. Iskovano u "Aurometalu" Subotica 1983. Plaketa, pozlaćen tombak, dimenzija 70,9 x 80 mm.

III - AKCIJE I DEONICE

*1. ŠABAČKA OKRUŽNA BANKA (osnovana 1911). U ukrasnom okviru tekst i više redova "Akcija šabacke okružne banke СТО ДИНАРА 100 У СРЕБРУ на доносиоца. Banka је основана ради jačanja i unapravljanja celokupne domaće privrede. Основни капитал бачин је 500.000 динара у сребру; подељен у 5000 акција по 100 динара. Ималац ове акције има сва права која му према бачинским правилима припадају. Шабац 1. јануара 1912." U levom ugлу: "Члан управе Божа М. Милановић", u desnom ugлу: "Председник Јован Кнежевић". Na poledini akcije su inicijali banke "ШОВ" i oznaka vrednosti. Boja: Sivo zelena, dimenzija 254 x 180 mm. Štampanja: Lit. P. Markovića - Beograd.

2. ŠABAČKA BANKA (osnovana 1898). U ukrasnom okviru i u njemu se uglavima nalazi oznaka vrednosti i višeredni tekst: "Акција Шабачке банке. Госп. _____ уплатио је ДВЕ СТОТИНЕ 200 ДИНАРА и тима ступио у сва права и дужности акционара. У Шапцу 1. јула 1921. год. Шабачка банка". U levom ugлу "Члан управног одбора Мих. Ј. Јовановић", a u desnom: "Председник управног одбора Драг. С. Петровић". Boja: Zelena, dimenzija 299 x 227 mm. Štampanja: Hrv. štamparski zavod d. d., Elijala Osijek.

3. Kao br. 2, ali vrednost "ХИЉАДУ 1000 ДИНАРА".

*4. ŠABAČKA TRGOVAČKA BANKA (osnovana 1898). Ukrasni okvir sa oznakama vrednosti i uglavima i višeredni tekst: "Једна акција Шабачке трговачке банке основана 1898. год." Ispod teksta su dve rozele, u levoj je Merkur a u desnoj takst "од ДИНАРА 100 СТОТИНУ ДИНАРА" ispod čega "Динара 100 Динара". Dole u 3 reda: "Доносиоцу ове акције припадају сва права која му закон и друштвена правила као акционару гарантују. Шабац 1. јула 1922. год." Levo ispod tog teksta je: "Члан управе Р. Ј. Врачарик", desno: "Председник Г. Ј. Гашић". Na košuljici poledine između dve ukrasne rozele nalazi se slika oštetećene šabacke crkve. Boja: Plavičasto zelena, dimenzija 277 x 196 mm. Štampanja: Tipografija D. D. Zagreb - Beograd.

*5. ŠABAČKA ZADRUGA (osnovana 1888). U okvir od floralnih elemenata ukomponovane su predstave Merkura (na levoj) i devojke s preslicom (na desnoj strani). U uglavima je oznaka vrednosti "1000", a u sredini višeredni tekst: "Број _____ 10 УДЕОНИЦА 10 Шабачке задруге за међусобно потпомагање и штедњу svake po СТО ДИНАРА u сребру. Важи за доносиоца. Шабац, јануара 1923 године". Levo ispod teksta: "Члан управе Стев. И. Којадиновић", a desno: "Председник Лазар П. Самуровић". Boja: Zelena sa crnom štampom, dimenzija 259 x 204 mm. Štampanja: Rožankovaci i drug D. D. Zagreb.

1907). U ukrasnom okviru višeredni tekst: "Друго издање акције Подринске банке у Шапцу од 100 ДИНАРА у сребру. Ималац ове акције уплатио је сто динара и тиме стекао сва права и дужности које прописују правила ове банке. Шабац, 1. јануара 1921. год." Dole levo: "Члан управног одбора Тих. М. Васић", a desno: "Председник Управног одбора Дан. Ђурђевић". Voja: Sveiloobraon sa tamnom braon štampom, dimenzija 280 x 208 mm. Štampanja: Lit. P. Markovića, Beograd.

7. МАЧВАНСКИ КРЕДИТНИ ЗАВОД (osnovan 1924). U ukrasnom okviru sa obe strane po dva medaljona sa oznakama vrednosti "ДИНАРА 100 ДИНАРА". Između medaljona seljak sa kosom (na levoj) i devojka sa preslicom (na desnoj strani). U sredini višeredni tekst: "Бр. ____ Акција Мачванског кредитног завода на доносиоца ДИНАРА 100 ДИНАРА, Шабац, јула 1925. год. Dole levo: "Члан Управе Вит. Васић", desno: "Председник М. С. Смиљанић". Voja: Zelena sa crtom štampom, dimenzija 238 x 174 mm.

*8. ШАВАЧКА ШТЕДИОНИЦА (osnov. 1880). Na levoj strani je prikazan Merkur, a na desnoj dve devojke koje simbolizuju poljoprivredu i industriju. U sredini višeredni tekst: "Бр. ____ Акција Шабачке штедионице од СТОТИНУ ДИНАРА 100. Госп. _____ уплатио је у готову горе означену суму и тиме стекао сва права акционара, који му дају закони и правила Шабачке Штедионице. У Шапцу, 31. Децембра 1928. Шабачка Штедионица." Dole levo: "Члан управе Јов. С. Павловић", a desno "Председник Управног Одбора Спира И. Поповић". Voja: Braon, dimenzija 296 x 205 mm.

IV - ЖЕТОНИ И БОНОВИ

1. ЖЕТОНИ МИЛАНА БОСИЉЧИЋА. Izrada oko 1930. Av.: Nalpis u 3 reda: "М / БОСИЉЧИЋ / ШАВАЦ". Rv.: Oznaka vrednosti u 2 reda: "ДИН. 2". Mesing, prečnik 26 mm.

2. Kao napred, ali oznaka vrednosti "ДИН. 5" i prečnik 27 mm.

*3. Kao napred, ali oznaka vrednosti "ДИН. 10" i prečnik 30 mm.

*4. ŽETON ZA ULAZAK NA PERON AUTOBUSKE STANICE. Izdato 1992. god. Av.: Kružni tekst "ООУР ПРИГРАДСКИ САОБРАЋАЈ", u sredini "7 Јули / ШАБАЦ". Rv.: Natpis "Jugobanka". Nikal, prečnik 20 mm.

5. ŽETON RESTORANA DRUŠTVENE ISHRANE HI "ZORKA". Izd. 1993. god. Av.: Amblem HI "Zorka", sa natpisom "Zorka Šabac". Rv.: ravni. Cink poniklovan, 35 mm.

*6. BONOVI UGOSTITELJSKOG PREDUZEĆA "SAVA". Izd. 1965. god. Apon 10 dinara. Crvene boje.

7. Isto, apon 20 dinara. Plave boje.

8. Isto, apon 50 dinara. Žute boje.

9. Isto, izd. 1968. god. Apon 0,05 n. Din - 5 st. din. Narandžaste boje.

*10. Isto, apon 0,10 n. Din - 10 st. din. Ljubičaste boje.

*11. BONOVI AGRO - INDUSTRIJSKOG KOMBINATA "ŠABAC". Apon 100 dinara. Žute boje, Izdati su i drugi aponi koji, nažalost, nisam mogao da pronađem.

12. BONOVI HEMIJSKE INDUSTRije "ZORKA". Apon 0,05 din. Plave boje.

13. Isto, apon 0,10 din. Žute boje.

14. Isto, apon 0,20 din. Zelene boje.

15. Isto, apon 0,50 din. Crvene boje.

16. Isto, apon 1,00 din. Bledoljubičast.

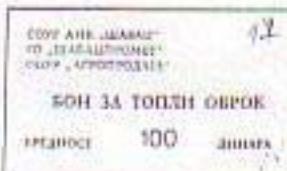
17. Isto, apon 5,00 din. Jorgovan boje.

*18. Isto, apon 10 din. Beli, plava štampa.

19. Isto, apon 10 din. Ljubičaste boje.

20. Isto, apon 10 din. Bledoplave boje.

21. Isto, apon 15 din. Bledozelene boje.

AUKCIJE

O PREDSTOJEĆIM AUKCIJAMA
SRPSKOG NUMIZMATIČKOG DRUŠTVA
VIDETI OBAVIŠTENJE NA STR. 36!

SRPSKI NOVAC NA LONDONSKOJ AUKCIJI

Italo Vecchi Ltd. London. AUCTION 1. 1-2 Feb. 1996

Srpski se srednjovekovni novac vrlo retko u većem broju pojavljuje na svetskim aukcijama. Pre ove aukcije u Londonu, najbogatija ponuda našeg srednjovekovnog novca pojavila se u katalogu firme Auctiones AG - Basel (Auktion 10, 12-13 Juni 1979), koji je sadržavao 85 primeraka srpskih i 5 primeraka bosanskih srednjovekovnih dinara. (Svi primerci iz kolekcije pok. Mirka Roša iz Cinha.)

Na prvoj aukciji firme Italo Vecchi Ltd. u Londonu, ponuđeno je 128 primeraka srpskih i 20 primeraka bosanskih monet. Ova, neobičajeno velika ponuda, data je u dva dela. Prvi deo sadrži samo 15 primeraka našeg novca (lotovi 1519-1533). Ovi srpski dinari su sastavni deo jedne velike zbirke (navodno iz Južne Amerike) koja je u katalogu navedena kao "Novac srednjovekovnog hrišćanstva". Ta, deo kolekcije sadrži uglavnom po jedan ili dva primerka novca nekolicine naših vladara i svi su "srednje" procenjeni, od 20 do 70 funti. Izuzetak je samo dinar despota Jovana Olivera (Jovanović br. 205), koji je ponuđen za £ 400.- Postignute cene, nažalost, nismo mogli da dobijemo do momenta pisanja ovog prikaza.

22. Isto, apon 20 din. Beli, braon štampa
23. Isto, apon 50 din. Ljubičasta štampa.
24. Isto, apon 100 din. Crvene boje.
25. Isto, apon 100 din. Bela podloga, štampa bledo ljubičaste boje.
26. Isto, apon 300 din. Crvene boje.
27. Isto, apon 500 din. Plave boje.
28. Isto, apon 1.000 din. Zelene boje.
29. Isto, apon 3.000 din. Žučkasto crveni.
30. Isto, apon 3.000 din. Žučkasto crveni.
31. Isto, apon 4.000 din. Braoni boje.
32. Isto, apon 4.000 din. Cigla boje.
33. Isto, apon 5.000 din. Crvene boje.
34. Isto, apon 8.000 din. Beli, braon štampa.
35. Isto, apon 10.000 din. Zelena štampa.
36. Isto, apon 15.000 din. Plava štampa.
37. Isto, apon 20.000 din. Zelena štampa.
38. Isto, apon 50.000 din. Crvene boje.

*39. Isto, apon 100.000 din. Svetloplave b.

Kako su ovi bonovi bili u upotrebi preko 20 godina, postoji veliki broj vanjanja - sa i bez žiga, sa faksimilem potpisa itd.

U Šapcu su još neka preduzeća izdavala svoje bonove, koji nisu ovde registrovani, jer ih nisam uspeo da pronađem do zaključenja ovog teksta.

Slična bonovima je niže navedena šaljiva "novčanica" koju je izdala "Banka Čivijačke Republike" 1991. godine:

*40. 1 ČIVIJA, Av. crvene boje, karikatura lika sa 100 DEM, sa šajkućicom. Rv. plave boje, dve šljive. Dimenzija 160 x 78 mm.

Drugi, važniji deo, sadrži 113 srpskih i 20 bosanskih dinara (lotovi 1589-1721), koji su u katalogu navedeni u poglavljiju "Srbija i srodnna izdanja" (pored Bosne, tu su i dva folara iz Bara i Ulcinja). U ovom delu zastupljenost vladara je, svakako veća, kao i broj primeraka njihovih dinara. Najviše primeraka pripada Stetanu Dušanu kao caru (33), caru Urošu (26) i Stefanu Urošu III Dečanskom (11). Kao i u prethodnom slučaju, cene su ujednačene. Procene iznose uglavnom £ 40.- ili 50.- po primerku, uz samo nekoliko izuzetaka i to: dva primerka dinara Stefana Lazarevića (Jovanović br. 189), procenjeni su na £ 150.- po komadu; dinar kralja Vukašina (Jov. 86) - £ 250.-, dinar despota Jovana Olivera (Jov. 203) - £ 300.- koliko i dinar Vuka Brankovića koji je objavio M. Jovanović u "Numizmatičaru" br. 13 (str. 73, br. 30).

Najveća atrakcija srpskog dela ove aukcije, svakako je bio gradički novac Zvečana iz vremena Stetana IX Uroša (1355-1371) koji je procenjen na 1000 funti. Ovaj dinar (lot 1699) u katalogu je ovako opisan. "Dinar (0,96 g). Ukršten štam, duplo otkovan natpis koji je pročitan kao STEFAN VROS/VS. Rv. sinoptički pogled na grad sa zidinama, sa kulom-puščarnicom, kupolastom crkvom i kapijom koja ima krov; gore GRAD ZVEVAHb. Izgleda da je nepublikovan." Premda je animak ovog primerka prilično loš, ipak se jašno vidi da je reč "grad" napisana cirilicom - na novčiću jasno piše ГРАД.

Bosanski novac zastupljen je sa 19 primeraka dinara Stetana Kotromanića (1322-1353), koji su svi procenjeni na £ 90.- po komadu, i 1 dinarom Stefana Tvrtka II (1420-1443) - £ 40.- Nadamo se da ćemo u sledećem broju objavili i postignute cene. R. M.

NUMIZMATIČKE PUBLIKACIJE NARODNOG
MUZEJA IZDATE POVODOM 150-GODIŠNJEG
JUBILEJA (1844-1994)

Весна Радић. ОСАМ ВЕКОВА СРПСКОГ
ДИНАРА. СРПСКИ СРЕДЊОВЕКОВНИ
НОВАЦ. Народни музеј, Београд 1994. 55 str.
+ 16 tb.

Knjiga gospode Radić o razvoju srpskog novčarstva od početka 13. veka do 1459. godine, napisana je sažeto i pregledno, na srpskom i engleskom jeziku. Premda je u tekstu izneta suština ove vrlo kompleksne numizmatičke oblasti, obilje korišćene literature, navedene u fuznotama, od velike je koristi za sve buduće studente srpskog srednjovekovnog novca. Nakon opisnog dela, knjiga sadrži manji katalog u kojem su opisani reprezentativni primerci iz kolekcije Narodnog muzeja, ukupno 62 pažljivo odabrana primerka. Svi opisani primerci su ilustrovani u tablama, a kvalitet snimaka, čiji je autor već legendarni stručnjak za numizmatičku fotografiju, gosp. Nebojša Borić, zaista je na vrhunskom nivou. U dodatku kataloga (i na dve poslednje table), dat je opis replika srpskog srednjovekovnog novca, 8 raznih primeraka, od kojih je svaki otkovan u srebru i u - zlatu. (I) Za ove kopije korišten je izraz *redizajn*. Iz impresuma saznajemo da je autor tog redizajniranog novca gosp. Miroslav Stamenović. Mi nismo sigurni koliko je pametna odluka Muzeja da se organizuje kovanje tih i takvih kopija, posebno imajući u vidu da je za laike slaba uočljivost razlike između originala i "redizajn" izdanja.

Smatramo da bi ova knjiga V. Radić trebala da se nade na polici svakog našeg numizmatičara, jer je i po temi koju obraduje, i po svojoj pristupačnosti, jednako pogodna i za početnike i za one koji su već poodmakli u proučavanju naše srednjovekovne numizmatike.

R. M.

Ивана Поповић и Бојана Борић-Брешковић. ОСТАВА ИЗ БЕЛЕ РЕКЕ. Монографija Народног музеја бр. 7, Београд 1994. 148 str. + 20 tb.

Velika ostava iz juna 1936. Godine, iz sela Bela Reka kod Bogatića (Šabac), sastojala se od zlatnih i srebrnih predmeta (arheologija) i od velikog broja srebrnog rimskog novca (numizmatika). Ranija obrada te ostave od strane Jozeta Petrovića u "Glasniku hrvatskih zemaljskih muzeja u Sarajevu" 1942. godine, prilično je problematična, a posebno radi pogrešne atribucije ("ilijsko-rimsko blago", a što svakako nisu predmeti iz ove ostave). Sada je ponovo, a vrlo ozbiljno, izvršena analiza svih predmeta iz pomenute ostave, pri čemu je od naročitog značaja numizmatička obrada ostave, koja je kod Petrovića bila samo sumarno evidentirana.*

Knjiga *Ostava iz Bele Reke* podeljena je na dva, po samom obimu istovetno jednaka, dela. Autor I dela - ARHEOLOŠKI ASPEKT OSTAVE IZ BELE REKE - je dr Ivana Popović i mi se na tom delu knjige nećemo zadržavati. II deo - RIMSKI DENARI U OSTAVI IZ BELE REKE - čiji je autor Bojana Borić - Brešković, za nas je od daleko većeg značaja. Ovde se, nakon istorijata nalaza, daje ubikacija nalaza - istorijsko-topografski aspekti, potom sastav nalaza, okolnosti nastanka i vreme pohranjivanja nalaza, te zaključak. Nakon značajne bibliografije, sledi iscrpan KATALOG ostave, koji je uređen prema vladarima i emisijama, a sadrži 322 primerka

novca. Najstarije monete pripadaju Marku Antoniju (2 primerka) i Neronu (5 primeraka), dok su kao najmlađi primerci, na osnovu kojih se može odrediti datovanje ove ostave, određeni jedan Komodov denar iz 182. godine i jedan denar Krispine iz perioda od 180. do 183. godine.

Od 20 tabli u ovoj knjizi, arheologija je prezentovana na 6 tabli, a na svim ostalim tablama date su odlične fotografije svih 322 primeraka opisanih rimskih monet iz Bele Reke.

Ивана Поповић и Бојана Борић-Брешковић. ОСТАВА ИЗ БАРА. Монографija Народног музеја бр. 8, Београд 1994. 201 str. + 29 tb.

Kao i u prethodnoj monografiji, I. Popović i B. Borić-Brešković obradile su u dva dela jednu važnu rimsку ostavu predmeta i novca od srebra. Ostavu je otkrio 21. aprila 1964. (po nekim izvorima - ranije) na svojoj njivi Dragoslav Mirković, meštanin sela Bare kod Požarevca. Tu je ostavu delimično otkupio Narodni muzej u Požarevcu (i svi ti primerci kasnije su pokrađeni, ali je srećom ostala dokumentacija). Drugi deo ostave od nalaza je otkupio Narodni muzej u Beogradu 1965. godine. (Taj deo nije pokrađen - u našem NM kradi se samo slike.)

Na prvih 100 stranica knjige I. Popović daje ARHEOLOŠKI ASPEKT OSTAVE IZ BARA, dok nam na preostalih 100 stranica B. Borić-Brešković donosi studiju RIMSKI REPUBLIKANSKI / CARSKI DENARI U OSTAVI IZ BARA. Ova je ostava u početku sadržavala 279 srebrnih denara i 10 tesera neodređene namene. Ovde je najstariji novac denar sa glavom Rome na aversu i predstavom Dioklaura na reversu, kovan između 206. i 200. godine pre Hrista. Dva najmlađa primerka pripadaju Domicijanovom carskom izdanju iz 81. godine Gospodnje. Detaljnem KATALOGU (sa svih 288 opisana primerka ilustrovanim na 14 tabli), prethodi vrlo stručna obrada nalaza koja sadrži sledeće elemente: Istorijat nalaza, sadržaj nalaza, metrologija, nalazi denara iz Domicijanovog vremena i istorijske okolnosti, vreme i razlozi pohranjivanja i zaključak.

Premda je ova monografija kapitalno numizmatičko izdanie Narodnog muzeja, propustom likovnog urednika to se na osnovu naslovne strane nikako ne može zaključiti. R. M.

РАДИОНИЦЕ И КОВНИЦЕ СРЕБРА. Акта научног skupa održanog od 15. do 18. новембра 1994. Монографija Народног музеја бр. 9, Београд 1995. 308 str., ilus., karte + brojne tb.

Na naslovnoj strani ove fine monografije, gospodin likovni urednik Novo Čugurić ponovo je ignorisao numizmatiku; među mnoštvom srebrnih predmeta (uglavnom sitnijih), ne nalazi se ni jedna jedina od prekrasnih srebrnih monet koje se pojavljuju na numizmatičkim tablama ove knjige.

U ovom zborniku radova objavljeno je 29 članaka prethodno saopštenih na pomenutom naučnom skupu u Narodnom muzeju. Teme koje nas logično najviše interesuju, obradili su naši eminentni numizmatičari, i to:

Дубравка Јас, НУМИЗМАТИЧКИ ПРИЛОГ ИЗУЧАВАЊУ АКТИВНОСТИ КОРИНТСКЕ ТРГОВИНСКЕ СФЕРЕ НА

ИСТОЧНОМ ЈАДРАНУ (str. 45-53, karta); Бојана Борић-Брешковић, ТАСОС: ПРЕДЛОЖАК, МАСОВНИ ТИП ИЛИ КОПИЈЕ И ИМИТАЦИЈЕ (str. 55-62 + 8 tb.); Слободан Душанић, КОВАЊЕ НОВЦА У РУДНИЧКИМ ДИСТРИКТИМА РИМСКОГ ИЛИРИКА (стр. 131-144 + 2 tb.); Душан Рашковић, НАЛАЗИ РИМСКОГ СРЕБРНОГ НОВЦА У ШИРЕМ ОКРУЖЕЊУ КРУШЕВЦА (стр. 197-208, 2 karte + 2 tb.) | Слободан Срећковић, ОСМАНЛИЈСКЕ КОВНИЦЕ НА ТЕРИТОРИЈИ СРПСКИХ ЗЕМАЉА (стр. 301-308 + 2 tb.). Сви текстови дати су двојезично, на српском и енглеском језику, што важи и за остale (напред приказане) монографије Народног музеја.

R.M.

ЗБОРНИК НАРОДНОГ МУЗЕЈА, КЊ. XV-1: Археологија. Београд 1994. 201 str., ilus. + table.

Последње издање Zbornika sadrži iz области numizmatike само два прилога: Бојана Борић-Брешковић objavila je članak БРОНЗАНИ МЕДАЉОН МАРКА АУРЕЛИЈА ИЗ ЗБИРКЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У БЕОГРАДУ, str. 111-117, ilus., а Весна Радић - ЗЛАТНИ НОВАЦ СРБИЈЕ И КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ИЗ ЗБИРКЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У БЕОГРАДУ, str. 145-152 + 2 tb. Zbog lošeg папира на коме су штампане table, илустрације су најалост готово неупотребљиве.

U bogati ciklus numizmatičkih publikacija izdatih povodom 150-godišnjice Народног музеја у Београду, свакако се мора уврштити и часопис НУМИЗМАТИЧАР бр. 17 (1994).

SPORNA STUDIJA O NOVCU OSMANLIJA

Слободан Н. Стојковић. ОСМАНСКИ НОВАЦ У ПИРОТУ И ПОНИШАВЉУ. Посебан отисак из Споменика САНУ СХХХIV - Одељење историјских наука 9, Београд 1995. str. 1-127, ilus.

Čim se navedeni Spomenik Srpskoj akademiji nauka i umetnosti pojavio, ba u njemu "udarnim" prilogom gosp. Stojkovića, a ubrzo potom i separativni otisak u vidu obimne knjige, imozantnog velikog formata i sa jako lepim ilustracijama, prerano smo se obradovali. Jer, kada je navedeni rad dospeo u ruke jednog od najeminentnijih svetskih poznavaca otomanske numizmatike, gosp. Slobodana Srećkovića, koji je i među najuglednijim istambulskim numizmatičarima izuzetno cenjen, došlo je do "belaja". Srećko je "presavio tabak" (ne jedan!) i na 8 gusto kucanih stranica uputio izdavaču žestoku kritiku u kojoj je ukazao na apsolutnu naučnu bezvrednost pomenutog Stojkovićevog pisanija. A taj Srećković dopis izdavaču počinje rečima: "Poštovana gospodo, u cilju numizmatičke i istorijske istine, želim da vam ukazem na netačne navode, proizvoljne tvrdnje i manipulaciju literaturom, iznete u referatu *Osmanski novac u Pirotu / Pomoravlju...*" Akademija nije ni pokušala da se "odbrani" - uljudan odgovor jednog od njenih sekretara više lici na izvinjenje što su navedeni rad, bez prethodne ozbiljne naučne recenzije, uopšte objavili.

Pre ukazivanja na samo neke Srećkovićeve kritike (možda ne baš najbitnije, jer mi nismo stučnjaci za ovu oblast), čitaocima ćemo ukratko prezentirati sam koncept sadžaja ovog rada gosp. Stojkovića. Tu se govori o navodnim pismenim izvorima o osmanском новцу Pirotskog kraja i Pomoravlja, o generalnom opisu новца Turanskog carstva, o turskim kovnicama kod nas, o " предметима и местима у којима је чуван тај новац", о средствима за мерење, бројanje и чување новца, о квarenju (а после i o krivotvorenu) turskog novca, o "налађену скривеног новца" itd., itd., па sve do назива османског новца (по аутору) и tzv. hronološkog pregleda (valjda istorije) Otomanskog carstva. На самом крају је data lista коришћена литература. По свему изгледа да је баš nepoznavanje (или јако површно познавање) literature bio основни разлог за неквалитетан Stojkovićev numizmatički proizvod. Jedan od главних autorovih izvora (nekoliko Album Osmanaj) намењен је, navodno, uglavnom за turiste, а не за научне истражivače. Pa ni iz tog albuma nije "povučeno" ono најосновније i најупотребљивије. За тугру оснивача Османског carstva, Osmana Gaziјa, Srećković tvrdi da je izmišljena, a da је mnoge druge тугре Stojković "proizvoljno određio", prečrtavajući ih slobodnom rukom i svakako jako pogrešno. A kada se ozbiljna literatura navodi, напр. Nuri Pere (njegova je knjiga, као код нас Ljubić, još uvek tzv. Biblijia otomanske numizmatike), onda se, navodno, iznosi i она што Pere nikada nije tvrdio. Isto je sa našim Glišom Elezovićem - autor (Srećković tvrdi da je то namerno uradeno) ne navodi precizno stranice iz Elezovića на којег се често poziva, jer ni сам те navode nije proverio, а nije prepostavljao да би неко ("sitničar") то mogao da proverava. Najveća katastrofa su, tvrdi se, poglavljia u kojima se говори о називима novca (поминују се неке "čošalije", "Jovine zolote", златници који су - "zardali i pozelenili" itd.), као и poglavlje о otomanskoj istoriji. A da ne говоримо о већитом спору који се односи на Karadordevo (NE)kovanje turskog novca u Topoli. Ukratko, knjiga коју приказujemo izgleda да заиста нема било какву naučnu vrednost. Šteta! A tako je dopadljiva zbog šarenila u njoj sadržanim, vrlo atraktivnim, ilustracijama.

Knjiga ima 64 stranice, од тога 7 rodoslovnih tabela i 42 table; kataloške cene у прilogу.

Raspoloživo je još само неколико primeraka.

Tel. 787-846

KATALOG ANTIČKOG NOVCA

Никола Шелдаров и Виктор Љилчиќ, КРАЛЕВИТЕ НА АНТИЧКАТА МАКЕДОНИЈА И НИОВИТЕ МОНЕТИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА. Изд. Македонска Цивилизација, Скопје 1994. 260 str., 150 ilus., 10 karti, 3 генолошке стеме.

Ovo značajno delo dvojice makedonskih numizmatičara, podeljeno je na četiri dela, nakon kojih slede Beleške, Literatura, Skraćenice, Indeks i Aneks. Prvo poglavje obraduje uvodne tekstove. Drugo poglavje sadrži istorijski pregled sa biografijama makedonskih kraljeva iz legendarnog i istorijskog perioda, ukupno 45 vladara, od Karana (oko 700. god. pre Hrista) do Aleksandra VI (142. god. pre H.). Treće najvažnije, poglavje sadrži katalog antičkog makedonskog novca, takođe po vladarima, a čije je kovanje podeljeno na pet osnovnih perioda. Svi apocali stručno su opisani i odlično ilustrovani u samom tekstu, i na 7 dodatnih tabli. U četvrtom poglavju obrađen je monetarni sistem, kovance i tehnika kovanja, predstave na novcu i koncentraciju ovog novca na području sadašnje Republike Makedonije.

МАКЕДОНСКИ НУМИЗМАТИЧКИ ГЛАСНИК, Бр.1, Скопје 1994, 124 str., brojne il.

Muzej Makedonije u Skoplju, čiji je direktor poznata numizmatičarka, dr Eleonora Petrova, pokrenuo je izdavanje časopisa "Македонски нумизматички гласник - Macedonian Numismatic Journal". Objavljeni radovi obraduju uglavnom antičku numizmatiku, gde, u prvu grupu, spadaju članci o pajonskom novcu: E. Petrova objavila je oktadrathne pajonskog plemena Derona iz zbirke Muzeja Makedonije; V. Šekolova piše o sončanim simbilima na pajonskim monetama, a V. Lilić i P. Josifovski obraduju srebrni diobol pajonskog vladara TEUTAO(Σ)-a.

Druga grupa članska takođe je vezana za antiku, a autori su: D. Peštački (Helenistički kolektivni nalaz sa tetradrahmama iz s. Furka - Devdelija); E. Petrova (Dva pretpostavljena primerka kralja Dropiona); P. Josifovski (Zbirni nalaz kasnohelenističkih moneta iz Bačina selja); D. Razmorska-Bađović (Jedna moneta Gencija iz Ohrida); N. Šeldarov (Jedan redak primerak iz kovnice Stobi); J. Kondjanov (Prilog o upadu Kutrigura na teritoriju Ilirika 540. godine; dok naš V. Šimović, sa J. Kondjanovim objavljuje Nalaze vizantijskih folesa iz X i XI veka u Makedoniji). U poslednjem delu časopisa

obradene su sledeće teme: J. Kondjanov i D. Popovska pišu o Monetarnom osamostaljenju Republike Makedonije; G. Konstantinov objavljuje rad Banke i muzeji, a E. Petrova donosi prikaze radova P. Kosa (Najdba antoninjanov tretjega stoletja) i I. Lukanca (Diokletianus, der römische Kaiser aus Dalmatien). Našim kolegama iz Makedonije čestitamo za vrlo uspešan debi i poručujemo da sa nestupljenjem očekujemo 2. broj "Glasnika", koji je sada u štampi.

R. M.

Slovenija**MEMOARSKA BELEŠKA GOSP.
ALBINA POGAČNIKA**

Numizmatični vestnik, Leto XXIII, št. 23, Ljubljana 1995.

Početna prostora u najnovijem broju "Numizmatičnega vestnika" data je osamdesetogodišnjem gosp. Albini Pogačniku koji tu objavljuje "Sečanje numizmatičara" (Spomini numizmatika), svoju svojevrsnu numizmatičku isповест. Poglavlje "Kako sam počeo..." započinje sećanjima na svoja najranija numizmatička iskustva, daleke 1928. godine. Kroz to i kroz narednih sedam poglavljja, veoma zanimljivo nam priča o svojim numizmatičkim iskustvima, o "školi dr. Prokeša", o slovenačkim numizmatičarima, o druženju sa Viljemom Fricom iz Graca, o saradnji sa hrvatskim numizmatičarima, saradnji sa numizmatičkim kabinetom Narodnog muzeja u Ljubljani, potom o svojim izložbama, i na kraju iznosi svoja "zaključna mišljenja". Premda je tekst vrlo opširan, čita se u jednom dahu, jer je sastavljen na vrlo čitak i zanimljiv način. Može se, međutim, primetiti da gosp. Pogačnik u svojoj verziji priče, o većini numizmatičkih poznanika koje ponosi, piše sa blagom dozom netaktičnosti. Zbog nekih navodnih trgovackih prevara koje je doživeo, veli mu, duman bi se "tukao po glavi". Pokojnog Lederera dobro je ocrnio, a o numizmatičkim kontaktima sa Srbijom govorio samo uzgredno, uvek u negativnom smislu. U iznošenju raznih zgoda i nezgoda, govori se uglavnom o trgovini, svojevrsnom numizmatičkom meštanju. Ova sećanja, prijatna ili ne, ostaće nam kao trajan dokument o jednoj dužoj, i ne tako sjajnoj, numizmatičkoj epohi na prostorima prethodne Jugoslavije.

Druga polovina časopisa sadrži dva članka A. Ranta (Nalaz rimskih republikanskih denara u Ljubljani i Spomen medalja Litijskog rudnika srebra), F. Oražema (Dodatak Pogačnikovom katalogu "Srednjovekovne kovnice u Sloveniji"), D. Prešerma (Nove varijante dopunskega novca gorenjskih kovača i rudara) i V. Tlakera (Kako su štampani partizanski platežni bonovi u lirama 1944.

godine). Sadržaj svih radova je uobičajeno ozbiljan i dobar.

R. M.

Hrvatska**UNIVERZALNI KATALOG**

Borna Barac, FN KATALOG BR. 1, Zagreb 1995. 216 str., ilus.

Gosp. Barac je, u saradnji sa gg. S. Puškarićem i B. Zlatkovićem, izdao jedan neuobičajen, premda praktičan, katalog koji objedinjuje više oblasti kolekcionarstva, teritorijalno ograničen na područje Hrvatske i Bosne. Tu filatelija zauzima najveći deo, dok je iz oblasti numizmatike obrađen hrvatski i drugi novac, od 13. veka, uključujući Dubrovnik, Zadar, Kotor i venecijansko izdanje za Dalmaciju, a takođe izdanja metalnog i papirnog novca u 19. i 20. veku. Katalog takođe sadrži otomanski novac iz bosanskih kovnica, kao i vrednosne papire (deonice). Na kraju knjige dat je i katalog hrvatskih telefonskih kartica. Cene su izražene u počinima, s tim što je vrednost počna vezan za vrednost nemacke marke. Katalog je bogato ilustrovan, uglavnom vrlo kvalitetnim ilustracijama u boji.

Distribucija ovog kataloga na našem tržištu nije organizovana, premda za njega i ovde neki kolekcionari pokazuju interes.

Naučni časopis**SRPSKOG
NUMIZMATIČKOG
DRUŠTVA I NARODNOG
MUZEJA BEOGRAD****"НУМИЗМАТИЧАР"**

možete nabaviti na
svim sastancima SND
po ceni od Din. 30.-
po jednom primerku.

Raspoloživi su sledeći
brojevi:

- Br. 2 / 1979
- Br. 3 / 1980
- Br. 4 / 1981
- Br. 5 / 1982
- Br. 6 / 1983
- Br. 7 / 1984
- Br. 8 / 1985
- Br. 12 / 1989
- Br. 13 / 1990
- Br. 14 / 1991
- Br. 15 / 1992
- Br. 16 / 1993
- Br. 17 / 1994

Srpsko numizmatičko društvo

DRUŠTVENE VESTI

Poslednja SEDNICA STAROG IZVRŠNOG ODBORA započela je u četvrtak 22. februara, a nastavljena u četvrtak 21. marta 1996. Na prvom delu sednice, pored tzv. redovnih tačaka dnevnog reda, kao najvažnija tema, pokrenut je problem nezadovoljstva članstva Društva zbog postojeće situacije u SND. Posebno zbog neprihvatanja našeg postojecog Statuta i važećih Pravilnika, zbog čega su naši sastanci izgledali kao skupovi prodavaca koještarija, pa su više lici na bivlje plijace nego na ozbiljne sastanke dostojansvenih numizmatičara. Kako je diskusija bila opširna i žestoka, dogovoren je da se sednica prekine, i da se samo sa ovom tačkom dnevnog reda nastavi za mesec dana, što je i učinjeno. Na nastavku pomenuto sednico, prvega dana proleća, koja je bila proširena manjinom brojem članova Društva koji nisu članovi I.O., konkretnе primedbe na rad Društva pod sadašnjim rukovodstvom, predsedniku je poslatno dostavio, a ovom skupu i pročitao, gosp. Zoran Ilić. Potom je predsednik SND, gosp. Vilimir Šekolović, otvorio diskusiju, pojedinačno po svakoj primedbi. Nakon brojnih diskusija, sve su primedbe, koje je gosp. Ilić podneo, a svi ostali podržali, usvojene, preneta neke u izmenjenoj formi, a na osnovu formulacija usaglašenih kroz diskusije prisutnih. Usvojanje primedbi vršilo se glasanjem, a ono je bilo interesantno: skoro svi zaključci usvojeni su sa samo jednim glasom protiv. Osnovni zaključak sa ove sednicu (koji bi takođe bio donet jednoglasno, da nije bilo onog jednog glasa "protiv"), bio je da se što pre, a najkasnije do kraja maja, održi VANREONA I/BORNA SKUPŠTINA Društva, na kojoj treba da se izabere novo rukovodstvo SND. Istovremeno je imenovana komisija kojoj je naloženo da organizuje i sproveđe održavanje vanredne skupštine.

Vanredna SKUPŠTINA SRPSKOG NUMIZMATIČKOG DRUŠTVA održana je u beogradskom Press centru već 18. aprila o. g. Skupština je održana po starom delegatskom sistemu, jer na to nas obavezuje sadašnji statut. Približno je bilo 39 delegata (svo sa punomoćnjima). Što je otrplicu duplo više nego broj delegata na prošlogodišnjoj redovnoj skupštini SND. Pošto dosadašnji predsednik SND nije prisustvovan Skupštini, istu je otvorio najstariji prisutni član Izvršnog odbora, gosp. Sloboljub Jovanović, i predložio radna telo Skupštine. U Radno predsedništvo izabrani su: Zoran Ilić (predsednik RP), Slobodanka Stojaković (zapisničar), Dušan Ivanović i Ranko Mandić (članovi RP). U izbornu komisiju izabrani su Miroslav Jovanović (predsednik komisije), Zoran Plakalović i Dragan Stanislavljević (članovi). Overivači zapisnika bili su Miodrag Ostojić i Slobodan Srećković.

A DNEVNI RED bio je:

1. Donošenje odluke o izmenama i dopunama Statuta Srpskog numizmatičkog društva u sledećem: a) Donošenje odluke o smenjanju broja članova Izvršnog odbora, drugih odbora SND i Suda časti sa najmanje 20 na najviše 15 članova; b) Donošenje odluke o ukidanju Odbora za samoupravnu društvenu kontrolu i Odbora za sprovođenje društvene samozaštite i opštinarodne odbrane; v) Donošenje odluke o izboru novog Izvršnog odbora od 15 članova, između kojih će se na prvoj sednici I.O. izabrati: predsednik, polpredsednik, sekretar i blagajnik SND, predsednik i članovi Suda časti, kao i predsednici i članovi komisije; g) Donošenje odluke o glasanju pismenim putem na osnovu glasačkih listića, umesto dosadašnjeg glasanja aktuelativnim izjašnjavanjem;
2. Donošenje odluke o razrešenju starog Izvršnog odbora i ostalih starih organa I.O. SND;
3. Izbor novog Izvršnog odbora i ostalih organa I.O. Srpskog numizmatičkog društva;
4. Donošenje odluke o pokretanju postupka za ostale izmene Statuta SND, i o održavanju redovne Skupštine na kojoj će se predložiti izvajanje novog Statuta.

Predloženi dnevni red usvojen je jednoglasno. U brojnim diskusijama koje su se vodile po svakoj od tačaka dnevnog reda, delegati Skupštine su sa velikom ozbiljnošću iznosili svoje stavove i predloge. Diskusije

Članovi izvršnog odbora Srpskog numizmatičkog društva

MIROSLAV JOVANOVIĆ je član SND više od 20 godina i najpoznatiji stručnjak za oblast srpske srednjovkovne numizmatike. Autor je knjige "Srpski srednjovkovni novac" i brojnih stručnih radova iz oblasti srednjovkovne numizmatike. Po zanimanju je inženjer, sada u penziji. Dobitnik je plakete Srpskog numizmatičkog društva za doprinos u razvoju srpske numizmatike.

DRAGAN VICIĆ je vrlo ugledan numizmatički kolektor. Po zanimanju je lekar, položio je magistratuру a potom i doktorsku disertaciju iz oblasti oftalmologije. Radi kao docent na VMA, a takođe je vanredni profesor Univerziteta u Banja Luci. Dobitnik je plakete Srpskog numizmatičkog društva za doprinos u razvoju srpske numizmatike.

SLOBODAN SREĆKOVIĆ je jedan od najvećih svetskih stručnjaka za oblast otomanske numizmatike. Autor je knjige "Osmanlijski novac kovan na Ilu Jugoslavije" i mnogih stručnih članaka objavljenih u Jugoslaviji, Turkoj, Makedarskoj i SAD. Dobitnik je plakete Srpskog numizmatičkog društva za doprinos u razvoju srpske numizmatike.

MILADIN MARKOVIĆ, po zanimanju je arhitekta, a u numizmatici je poznati stručnjak za odlikovanja i medalje. Autor je numizmatičkih i drugih članaka, a takođe i autor knjige o starinskom oružju. Član je redakcije časopisa "Numizmatičar". Dobitnik je plakete Srpskog numizmatičkog društva za doprinos u razvoju srpske numizmatike.

SRBOLJUB JOVANOVIĆ je veliki poznavalec notafilije (papirni novac) i autor knjige "Katalog papirnog novca SFR i SR Jugoslavije" i "Katalog papirnog novca srpskih zemalja". Po zanimanju je inženjer, bivši kapelan broda, sada u penziji. Dobitnik je plakete Srpskog numizmatičkog društva za doprinos u razvoju srpske numizmatike.

SLOBODANKA STOJAKOVIĆ je noviji član društva i jedna od retkih žena - numizmatičkih kolektivara u našoj zemlji. Dobar je poznavalec antičkog i srednjovkovnog novca. Bila je i takode član prethodnog izvršnog Odbora SND.

STEVAN VEREŠ iz Palje kod Subotice je jedan od najpoznatijih kolektivara u Jugoslaviji. Dugogodišnji je član Srpskog numizmatičkog društva, i jedini član Izvršnog odbora van Beograda. Po zanimanju je privrednik koji ima privatnu firmu specijalizovanu za industrijsko ležajevanje.

RANKO MANDIĆ je autor više numizmatičkih članaka i tri knjige koje obraduju naš moderni novac. Član je redakcije časopisa "Numizmatičar" i urednik časopisa "dinar". Dobitnik je plakete Srpskog numizmatičkog društva za doprinos u razvoju srpske numizmatike. Po zanimanju je ekonomista, zaposlen u firmi "Jugometar".

MIODRAG OSTOJIĆ je jedan od prvih članova našeg Društva, nekadašnji sekretar SND i jedan od prvih kojem je dodeljena Plaketa SND za doprinos u razvoju srpske numizmatike. Autor je knjige "Metaoni novac". Po zanimanju je ekonomista, sada u penziji.

ZORAN ILIĆ je jedan od mladih članova Društva, poseduje zavidnu numizmatičku kolekciju i jedan je od novijih članova koji su nagrađeni Plaketom Srpskog numizmatičkog društva za razvoj srpske numizmatike. Član je redakcije i jedan o pokretača časopisa "dinar".

DUŠAN IVANOVIĆ je dugogodišnji član Srpskog numizmatičkog društva i jedan od najvećih pobornika za otvorenost u radu. Po zanimanju je novinar.

ILLJA LALIĆ je veliki poznavalec antičke numizmatike, ozbiljan i vito obrazovan kolektor koji, prepustom starog rukovodstva, do sada nije bio aktivnije uključivan u rad Društva.

DUBRAVKA LIJES, premda jedan od naših najmladih članova, magistar je nauka iz oblasti numizmatike, a trenutno priprema doktorsku disertaciju u Grčkoj. Autor je više stručnih radova iz oblasti arheologije i numizmatike. Po zanimanju je arheolog, a radi kao asistenta na Filozofском fakultetu Univerziteta u Beogradu.

LAZAR GERIĆ je svestrani numizmatički kolektor, a od nedavno i pisac numizmatičkih članaka. Predstavlja jednog od naših najboljih stručnjaka za faleristiku. Po zanimanju je arhitekta, zaposlen u G.P. "Trubenički". Dobitnik je plakete Srpskog numizmatičkog društva za doprinos u razvoju srpske numizmatike.

je dostupan svakom članu SND. Najvažnije je bilo svakako, da se za novi Izvršni odbor koji je, prvi put, obavljeno pismenim putem. Na glesačkim listicima bilo je 19 kandidata, od kojih su demokratski izabrani sledeći članovi (navedeni redosledom prema broju dobijenih glasova): Ranko Mandić, Zoran Ilić, Lazar Geric, Dušan Karanović, Miroslav Jovanović, dr Dragan Vikić, Slobodanka Slojaković, Stevan Vereš, Miodrag Ostojić, mr Dubravka Ujes, Miladin Marković, Slobodan Šećković i predstavnik Narodnog muzeja Beograd koji će se nadalje imenovati. Prema još važećim odredbama Statuta, Skupština je zadužila Izvršni odbor da na svojoj prvoj sednici izabere predsednika, potpredsednika, sekretara i blagajnika SND.

POZIV NA SEDNICU NOVOG IZVRŠNOG ODBORA

Pra SEDNICA NOVOG IZVRŠNOG ODBORA održana je u sredu, 24. aprila o. g. Na njoj je izvršen pomenuti izbor "prvaka" Izvršnog odbora SND. Predlozi prisutnih za ove "funkcije" bili su vrlo podudarni sa voljom delegata Skupštine, izraženom glasanjem: izabrani su oni članovi I.O. koji su na Skupštini dobili najviše glasova, tj. RANKO MANDIĆ - predsednik, ZORAN ILIĆ - potpredsednik i LAZAR GERIC - sekretar. Sto se tiče blagajnika, gosp. MIODRAG OSTOJIĆ prišao je da se prihvati novog odgovornog posla u I.O. SND.

Pored izbora, osnovna tema prve sednice novog Izvršnog odbora, bio je dogovor o preduzimanju akcija u cilju što bolje i efikasnije delatnosti SND, a posebno o planu aktivnosti vezanih za proslavu 40-godišnjice Društva. Sa tim ciljem izabrane su radne komisije, čijim je članovima dat zadatak da do sledeće sednica međusobno prodiskutuju i predlože I.O. planove rada sa konkretnim akcijama koje se moraju preduzeti. To su sledeće komisije: Komisija za organizaciju sastanaka, Komisija za izdavačku delatnost, Komisija za organizaciju i sprovođenje aukcija, Komisija za saradnju i Komisija za procene numizmatičkog materijala. Istovremeno je dogovoren da se ne biraju novi predsednik i članovi Suda časti, do sledeće redovne skupštine.

U vezi primopredaje knjigovodsveno-finansijske i ostale dokumentacije (kao i predmeta koji su vlasništvo Društva, ako smo uopšte nešto i stekli za ovih 40 godina), u svoju komisiju za primopredaju, novi Izvršni odbor izabralo je predsednika, potpredsednika, sekretara i blagajnika I.O. Zapisnik sa ove sednice takođe je dostupan članovima SND.

POZIV NA SEDNICU NOVOG IZVRŠNOG ODBORA

PROPAGIRANJEM NUMIZMATIKE NA TELEVIZIJI u toku maja ove godine, započeta je realizacija na novom Izvršnom odboru SND dogovorenog plana aktivnosti u cilju proslave 40-godišnjice Društva. U jutljem programu 1. kanala RTS govorio je 2. maja R. Mandić (novi predsednik) o popularnosti kolekcionarskog moderne nacionalne numizmatike, a samo nekoliko dana kasnije, 6. maja, L. Geric (novi sekretar) govorio je, takođe na 1. programu Televizije o svojoj zbirci odlikovanja. Takođe je sa televizijom Studio B već dogovoren razgovor o Srpskom numizmatičkom društvu i njegovom jubileu. Inače, prvu vest o 40-godišnjici našeg društva (i o časopisu "dinar"), objavila je "Ekspres Politika" 8. aprila o.g.

POZIV NA SEDNICU NOVOG IZVRŠNOG ODBORA

1956 СНД 1996

Akција поводом Četrdesetgodišnjice: Promocija "dinar"-a

PROMOCIJA prvog broja našeg i Vašeg drugog časopisa (onej prvi - "Numizmatičar", i dalje ćemo izdavati zajedno sa Narodnim muzejom), obaviće se u utorak 4. juna o. g. uz istovremeno "useljenje" u nove prostorije za održavanje naših redovnih sastanaka u ul. Svetog Save br. 16-18. Ti numizmatički sastanci će, u skladu sa našim Pravilima (koja se nekoliko poslednjih godina nisu poštovala) biti isključivo numizmatičkog karaktera.

Na sednici izvršnog odbora od 9. maja ove godine, dogovoreno je da se izdavanje 2. broja časopisa "dinar" upriliči sa održavanjem "**MALE AUKCIJE**" SND početkom septembra o. g., a koja će se održati na redovnom sastanku. Istovremeno je dogovoren da se

PRVA

VELIKA NUMIZMATIČKA AUKCIJA

takođe uskoro održi u Beogradu, u organizaciji Srpskog numizmatičkog društva. O temu detaljnije u 2. broju "dinar"-a.

Prilaganjem kupona odštampanog u desnom uglu na dnu ove stranice, stičete pravo na BESPLATAN Mali OGLAS u sledećem broju našeg časopisa. Taj mali oglas može da sadrži najviše 15 reči, uključujući adresu, s tim što se broj telefona računa kao 1 reč.

CENE REDOVNOG OGLASNOG PROSTORA*

1/16 STRANICE (3 x 6 cm):	Din. 50.- (Protivrednost DEM. 15.-)
1/8 STRANICE (6 x 9 cm):	Din. 80.- (* DEM. 25.-)
1/4 STRANICE (12 x 9 cm):	Din. 150.- (* DEM. 45.-)
1/2 STRANICE (12 x 18 cm):	Din. 260.- (* DEM. 80.-)
1 STRANICA (unutrašnja):	Din. 500.- (* DEM. 150.-)
1 KORIČNA STRANICA	Din. 600.- (* DEM. 180.-)

*Cene su date u dinarima po kursu 1:3,30. Ukoliko dođe do promjene ovog kursa, važe cene po kursu dinara prema DEM u momentu uplate.

Oglasi se, po Vašem izboru, objavljuju činicom ili latinicom, takođe i na stranim jezicima.

OGLAŠAVANJEM U "dinaru" VI POSTAJETE

SPONZOR SRPSKOG NUMIZMATIČKOG DRUŠTVA!
Sponzori imaju pravo na besplatan primerak časopisa.

SPONZORI 1. broja časopisa "dinar":

BARTON s.r.l., Trst, Italija

CMD lekarska ordinacija, Beograd, Božidara Adžije 12

CONTINENTAL BANKA, Subotica

ILIĆ ZORAN, Beograd

JOVANOVIĆ MILICA I SRBOLJUB, Beograd

JOVANOVIĆ MIROSLAV, Beograd

KRAUSE PUBLICATIONS, Iola, Wisconsin, SAD

MANDIĆ RANKO, Beograd

MARKOVIĆ MILADIN, Beograd

MB zlatarska radnja, Beograd, Topličin venac 3

MILOŠEVIĆ DR DRAGAN, St. Galen, Švajcarska

OBEŠVA ZORAN, Beograd, Kralja Petra I br. 23

PATINA, antikvarnica, Segedin, Mađarska

PLAVŠIĆ MIRKO, Beograd

POPOVIĆ LJUBOMIR, Beograd, Pavla Papa 16

REVITA imunotonik, Beograd, Knez Mihailova 39

SIMIĆ LJUBIŠA, zlatar, Smederevo, Karađorđeva 16

STANISAVLJEVIĆ DRAGAN, Beograd

STOJANOVIĆ ŽELJKO, Beograd

STOJILOVIĆ ŽIVORAD, Beograd, Petrogradska 4

VEREŠ STEVAN, Palić

ZLATARA MEDIĆ, Beograd, Terazije 31

Svima najsrdaćnije zahvaljujemo!

Izdavanje sledećeg broja časopisa "dinar" planirano je za početak septembra 1996. Molimo saradnike da svoje priloge dostave redakciji najkasnije do 5. avgusta, a besplatne i sponzorske oglašle najkasnije do 15. avgusta o. g.